

XIV. évfolyam

8. szám

ROMALAP

2006. augusztus

Ára: 180 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD

„LUNGO DROM”

Ítéletre és segítségre vár két fiatalember

A Népszabadság Online szerkesztősége a RomaPage.hu szerkesztőségével közösen segélyakciót indít két család érdekében. A családok egy kétséges ítélet és a hosszadalmas peres eljárás miatt nehézségekkel küzdenek.

„Ilyen bizonyítékok alapján senkit sem szabadna elítélni” – írta a Magyar Narancsban **Miklósi Gábor** egy olyan pert ismertető cikkében, amelyben júniusban első fokon négy év börtönt kapott két fővárosi fiatalember, **Setét Ernő** és **Adu László**. Miklósi Gábor idézi a **Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda** (NEKI) megfigyelőként jelen lévő, sokat látott munkatársait is, akik szintén nem tudnak ilyen gyengén alátámasztott ítéletről.

A NOL cikkében ez olvasható: a megvádolt fiatalok büntetlen előéletűek és becsületes életvitelűek. Setét Ernő alibit is tudott igazolni. „Setét Ernő a rablás éjjelén zenekarával együtt az EuroRoma karaván demecseri rendezvényén volt jelen, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Sokan tanúsították a résztvevők közül, hogy találkoztak ott vele. Onnan hajnalban jött Budapestre autóval, három személyt – részben távolabbi rokonoikat, részben a zenekar tagjait – szállított a fővárosba, akik ezt tanúsították is.” Társa, Adu László pedig „több tanú

által is alátámasztott állítása szerint a rablás előtti estén hazatért, és végigaludta az éjszakát. Tanúi az esti hazatérésre és a reggeli felkelésre vannak.”

Nemcsak a sértettek és védőik, de az ügyet megismerő független kívülállók számára is meggyőző a védelem érvelése, amely szerint a nyomozás során nem derült ki, miért támadott volna meg egy 2005. augusztusi hajnalon két ittas hajléktalant a két büntetlen előéletű, családot fenntartó fiatalember, ráadásul mindkét vádlott tanúkkal alátámasztott alibit is tudott igazolni. A bíró ítéletét kizárólag a bűncselekmény idején ittas állapotban lévő sértett és élettársa által tett nyilatkozatokra tudta alapozni, de ahhoz, hogy biztos legyen ítéletében, minden, a megvádoltak mellett szóló körülménytől el kellett tekintenie.

Baricz Tibor és **Zárai Aranka**, Setét Ernő védői a napokban nyújtották be a – hónapok múlva várható – másodfokú tárgyalásra fellebbezés kiegészítésüket. **Tóthné dr. Langó Katalin**,

Adu László védője fenntartja az első fokú tárgyaláson felsorakoztatott védekezését, és ennek alapján kéri védenecce felmentését. A másodfokú eljárásra készülő védelem munkájába már a NEKI is bekapcsolódott

Súlyosbítja Setét Ernő és Adu László helyzetét, hogy az ítélethirdetés után hiába kérték legalább a jogerős ítéletig szabadlábra helyezésüket. Setét Ernő a bírósághoz fordulva bármilyen jelentkezési kötelezettséget elfogadott volna, csak engedjék meg, hogy most, miután már lefolytatták az eljárást, ismét munkába állhasson. A bíróság a vád képviselőjének javaslatára azonban „a szökés és elrejtőzés veszélyére” hivatkozva elutasította Setét Ernő és Adu László kérését. Mindketten élettársat hagytak kint, kiskorú gyermekük van, és családjaik teherbíróképességükhöz képest súlyos terheket vállalnak a börtönben tartott fiatalemberek segítésére is.

A Népszabadság Online szerkesztősége ezért, a RomaPage.hu szerkesztőségével közösen arra kéri az

ügyet megismerő olvasókat, hogy adományokkal segítsék a kétséges ítélet és a hosszadalmas eljárás miatt nehézségekkel küzdő két családot.

A gyűjtés technikai lebonyolítását **Roszik Gábor** evangélikus lelkésznek, a Magyar Testvéri Börtöntársaság elnökének gesztusa könnyíti meg számukra. Roszik úr vállalta, hogy az adományokat a Magyar Börtöntársaság Alapítvány befogadja és fele-fele arányban rendszeresen eljuttatja a két családnak. Kérjük, hogy – akár időközönként néhány száz forinttal is – a következő számlaszámra juttassák el adományait:

Magyar Börtöntársaság Alapítvány
10300002-20345080-70073285

Az adomány célba juttatásához feltétlenül szükséges, hogy a befizetés a következő közleménnyel történjen: „**Setét Ernő–Adu László javára**”.

NOL, RomaPage

ROMA LAP
Megjelenik havonta.

Megjelenik havonta a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány és az NCA támogatásával. Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – Telefon/Fax: 06-56/513-952, 513-953, 513-954. Levelezési cím: SZOLNOK Pf.: 77 5001 – e-mail: otka@interware.hu – Internetcím: www.lungodrom.hu. Főszerkesztő: **Paksi Éva** – Főmunkatárs: **Farkas Kálmán** – Tervezőszerkesztő: **Gudmon Andrásné**. Munkatársak: **Hegedűs Sándor**, **Józsa Zoltán**, **Lukács Ilona**, **Nyári Gyula**, **Rácz Lajos**, **Szécsi Magda** – Szerkesztőségi titkár: **Pálfi Elvira**. Felelős kiadó: **Farkas Flórián**

Címlapfotó: Halász Katalin

Nyomdai munkák: KARCAGI NYOMDA KFT. – Felelős vezető: **Tankó Csaba** ügyvezető igazgató – ISSN 1216-982X

Szécsi Magda

Csodás volt cigánynak, magyarnak, zsidónak, kapitánynak...

86 éves korában meghalt Zenthe Ferenc színművész

A ki látta Zenthe Ferencet a Jób lázadásában, vagy látta a kislányát egyedül nevelő cigány ember szerepében, vagy a Tenkes kapitányában, az soha nem felejtí el az arcát, a hangját, a mozdulatait, a tekintetét. Engem mindig egy erős, hatalmasra nőtt nyárfára emlékeztetett, akinek tartása van, aki örökre fiatal marad. (Gera Zoltán színművész mondta is Koppány fiamnak a télen, hogy „a Tenkes kapitánya soha nem öregszik meg...”, és nem öregedett meg!) Épp ilyen fiatal volt akkor is, amikor én ámultam rá a kapitányra, és a filmben szereplő sok szép lóra, amit Zenthe Ferenc úgy tudott megülni, mintha összenőtt volna a négylábú csodával. Művészetét, tehetségét a legmagasabb állami díjakkal ismerték el, de díjak nélkül is az egyik legnépszerűbb magyar színész lett volna, olyan színész, aki szerény volt, és sosem élt botrányosan, csak „pontosan és szépen, ahogy a csillag megy az égen...”

Zenthe Ferenc felejthetetlen, nagy művész volt! Mintha önmaga lett volna, önmaga alkotása: mi értünk, mert az emberi

tudatban a külvilág képek láncolatává alakul, és, ha egy kép hatása erősen ható, akkor kifelé kívánczik, tettekben jelentkezik, saját műalkotást akar létrehozni: Zenthe Ferenc minden szerepében zenthés volt, összetéveszthetetlenül! Ha igaz az, hogy a művészet általában véve az a folyamat, aminek során a természet erői átszűrődnek a lényegen, akkor mondom én, hogy ő egy erős, oltalmazó nyárfa volt. Nem halt meg. Csak korán jött el a tél. Hóesésben pedig alszanak a fák, hiába mutat a naptár július 30-át és

Fotó: MTI

vasárnapot. Zenthe Ferenc csak elaludt. Ha a filmjeit ezután nézzük, a színész és a néző közösen teremti újra a szépet, a megrázót, a szeretetet, a legnagyobb közös többszöröst.

Pihenjen békében a nemzet színésze...

A ROMA INTEGRÁCIÓ ÉVTIZEDE PROGRAM (RIÉP) A 7. ARC PLAKÁTKIÁLLÍTÁSON

♦♦ A közöny és a szimbiózis témái határozták meg a hetedik ARC kiállítást. „Megpróbáljuk kicsapni a biztosítékot” – fogalmazta meg *Gesztai Péter* a kiállítás célját. Az idei ARC témája ugyanis a közöny, ami a főszervező szerint a „médiák által agyonnyomott tömeg” egyik legjellemzőbb tünete. Az ARC idén csatlakozott a Roma Integráció Évtizede programhoz, így a pályázat másik témája a szimbiózis volt. A témafelvetésen kívül további megjelenésekkel és program-lehetőségekkel kívánták a szervezők a RIÉP célkitűzéseit népszerűsíteni. A program megvalósításában az elsődleges szempontok a következők voltak: a társadalmi összetartozás hangsúlyozása, a kölcsönös szolidaritás kifejezése és elszakadás a sztereotípiáktól. A beküldött 1007 plakát-, 48 videó pályázatból 98 plakátot és 20 videót láthatott a közönség augusztus 3-tól 22-ig a Felvonulás téren.

KISEBBSÉGI VÁLASZTÁS OKTÓBER 1-JÉN

♦♦ Az önkormányzati választással egyidőben, de nem egy helyen kell majd szavazni az október 1-jei önkormányzati és kisebbségi választáson. Ha valaki a kisebbségi voksoláson is jogosult a részvételre, akkor két szavazókört is fel kell keresnie. Kisebbségi választást mintegy 1450 önkormányzatnál tartanak, amelyen közel 195 ezren vehetnek részt. A 13 kisebbségi névjegyzékbe a július 15-i határidőig összesen ennyien jelentkeztek. *Rytkó Emília* sajtótájékoztatóján elmondta: valamennyi Magyarországon bejegyzett nemzetiség olyan létszámban jelentkezett, ami

garantálja minden kisebbségnek az országos önkormányzatok létrehozását. Felhívta a figyelmet, hogy önkormányzati és a kisebbségi választást ugyan egy időpontban tartják, de külön választásnak minősülnek, azaz két szavazókört is fel kell keresniük azoknak, akik mindkét választáson részt kívánnak venni. Amíg 2002-ben 1308 településen 1870 kisebbségi választást tartottak, addig idén ősszel várhatóan 1448 településen csaknem kétezer választásra kerülhet sor. A településenként eltérő számú ajánlószelvényekkel a választók önkormányzati képviselőjelöltekre, Budapesten főpolgármester-jelöltekre, illetve pol-

gármesterjelöltekre és a megyei közgyűlés tagjaira adhatnak ajánlást. A települési jegyző a lakosságszám arányában határozza meg, hány ajánlószelvényt kell összegyűjteniük a jelölteknek. Az ajánlószelvények gyűjtésének végső határideje szeptember 8-a, addig lehet jelöltet állítani.

MEGSZABADULTAK A ROMA CSALÁDTÓL

♦♦ Egy pesterzsébeti ház lakói panaszt tettek egy roma aszszony ellen, akitől ezután az önkormányzat megvonta a bérleti jogot. *Molnár Borbálát* a Dél-Pesti Kórházba szállította a mentő, mert felszökött

a vérnyomása, és elájult. Míg a családtagok a kórházban voltak az asszonynál, a Pesterzsébeti Önkormányzat vagyonkezelőjének a munkatársai leplombálták az aszszony üresen maradt lakását. Borbálának 1993-ban utalta ki az önkormányzat a Vécsey utcai szoba-konyhás lakást, amelynek bérleti jogát három évente eddig rendre meghosszabbította. Most azonban az önkormányzat Egészségügyi és Szociális Bizottsága egy indoklás nélküli levélben megszüntette a nő jogosultságát. Borbála elmondta: a házban egyedül ők – élettársával és három gyerekével – romák, és a lakók aláírást gyűjtöttek azt követelve: az önkormányzat távolítsa el őket, mert nem felelnek meg az együttélés szabályainak. Az ingóságok a lezárt lakásban maradtak, a család jelenleg az utcán él az egyik autista gyerekkel és a nő mindennapos várandós lányával. A családot képviselő Roma Polgárjogi Alapítvány igazgatója szerint az eddigi információk alapján az önkormányzat eljárása embertelen és több ponton is jogsértő. *Setét Jenő* azt reméli: sikerül megegyezniük a hivatallal.

KISEBBSÉGI VÁLASZTÁS: TÖBB HELYEN ELTŰNTEK A REGISZTRÁCIÓS LAPOK

♣ Több településen, többen kifogásolják hogy nem vették fel őket a kisebbségi választói jegyzékre, így nem választhatók és nem szavazhatnak. Állításuk szerint bedobták a polgármesteri hivatal gyűjtőládájába jelentkezési lapjukat, azok azonban eltűntek. A kisebbségi ombudsman szerint a nem kontrollálható bürokrácia uralja a kisebbségi választási folyamatot. **Baranyi Gusztáv**, a Nógrád megyei Szírák roma önkormányzatának képviselője is azt panaszolja: hiába dobta be az urnába, eltűnt a regisztrációs lapja, ezért nem voksolhat és nem is indulhat a kisebbségi választásokon. **Rónaszéki Péter**, a település jegyzője azt mondja: naponta bontották ki a gyűjtőládát, de nem találkozott Baranyi lapjával. A regisztrációs lapokat levélben lehetett eljuttatni a jegyzőhöz vagy a polgármesteri hivatalba kitett ládába kellett bedobni. Ez utóbbiak okozták a galibát. Mivel a regisztrációs lapokról a törvény szerinti titkos szavazásra hivatkozva nem adnak átvételi elismervényt, nem lehet bizonyítani, hogy tényleg bedobta-e valaki a lapját. Így jogorvoslati lehetősége sincs annak, akinek eltűnt a dokumentuma. A kisebbségi ombudsmanhoz már többen fordultak ezzel a gonddal. **Kaltenbach Jenő** elmondta, hogy aktuálisan nem tud mit tenni ebben az ügyben, de a későbbiekre nézve jogszabály módosításra lenne szükség.

FELSZÁMOLJÁK A ROMATELEPET

♣ A lakhatási körülmények javítása annak a romatelep felszámolási programnak a része, amire a szociális tárcától ötvenötmillió forintot nyert a Baranya megyei Táská. Az önkormányzat a projekt megvalósítására együttműködési megállapodást kötött a Homo Borarum Alapítvánnyal. Az alapítvány eddig már három

romacsaládot juttatott lakáshoz a faluvégi telepről. Két házat megvásárolt, a harmadiknál pedig a szociálpolitikai támogatáshoz szükséges önerőnél, valamint az ügyintézésekben segített. Legutóbb a Horváth család költözött négy gyermekével az egyik házba. – Képzelteti mekkora volt az örömünk – mondta Horváth Terézia. – Most, hogy rendes házban lakunk, a lányok, **Teréz, Bianka és Alexandra Barbara** mellé két fiunkat, Attilát és Ferencet is magunkhoz vehetjük. ők eddig Marcaliban a Százszorszép Gyermekegthonban voltak. A háromszobás ház még ugyan felújítás alatt áll, amiből az egész család kiveszi a részét, de szinte már teljesen berendezkedtek. Konyhakertet alakítottak ki, állatokat tartanak. Akárcsak a másik háznál, az alapítvány nem csak az épületet, hanem a berendezés nagy részét is megvásárolta. A felújítást pedig a legszükségesebbnél kezdte, mint például a fürdőszoba kialakításánál. A családoknak a rezsiköltséget és jelképes bérleti díjat kell fizetnie. A költöztetések után az erdőszéli cigánytelepen élő negyven romából huszonkettő maradt még a táskai faluvégén.

FARKAS FLÓRIÁN: ÓRIÁSI MÉRTÉKBEN EMELKEDHET AZ ANALFABETIZMUS

♣ A Lungo Drom Országos Cigány Érdekvédelmi és Polgári Szövetség csatlakozik a Fidesz vezetői által közzétett Jó reggelt, Magyarország! kiáltványhoz – mondta **Farkas Flórián**, a szervezet vezetője sajtótájékoztatóján. – Nem csupán azért csatlakozunk a kiáltványhoz, mert a Lungo Drom a Fidesszel szövetséges szervezet, hanem azért, mert a Gyurcsány-csomag valamennyi társadalmi réteget sújtja, viszont a megszorítások a cigányság szemszögéből társadalmi robbanáshoz vezethetnek – érvelt **Farkas Flórián**. A romák között 80–90 százalékos a munkanélküliség, a jelenleg foglalkoztatott romák vál-

lalkozásokban vagy „feketén” tudnak csak elhelyezkedni – mondta a politikus. Az áfa-kulcs emelése nem csak az alapvető élelmiszerek árának drasztikus emelkedését vonja maga után, hanem a tömeges elbocsátásokat is – tette hozzá. „Azzal, hogy a Gyurcsány-hazugság-csomag az oktatás, a képzés lehetőségét szigorítja, a romák szempontjából a tudás és a jövő kapuját zárja be” – fogalmazott a fideszes parlamenti képviselő. Véleménye szerint „óriási mértékben fog emelkedni az analfabetizmus”, illetve a funkcionális

analfabetizmus, ha vasúti vonalakat szüntetnek meg, buszjáratokat csökkentenek, mert a roma gyerekek nem tudnak majd mivel iskolába járni. A Lungo Drom elnöke felidézte, hogy Szlovákiában a két évvel ezelőtti szociális intézkedések és megszorítások éhséglázadáshoz vezettek, ami figyelmeztető jel volt Európa számára. **Farkas Flórián** úgy vélekedett, hogy Magyarországon is hasonló folyamat mehet végbe.

Az MTI, a Romaweb, az RSK, a RomaPage és a Romnet hírei alapján összeállította: Paksi Éva

ÁLLAMALAPÍTÓ SZENT ISTVÁN KIRÁLY ÜNNEPE ALKALMÁBÓL...

♣ „A vendégek és jövevények akkora hasznat hajtanak, hogy méltán állhatnak a királyi méltóság hatodik helyén... Mert amiként különb-különb tájakról és tartományokból jönnek a vendégek, úgy különb-különb nyelvet és szokást, különb-különb példát és fegyvert hoznak magukkal, s mindez az országot díszíti, az udvar fényét emeli, s a külföldieket a pöffeszkedéstől elrettenti. Mert az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő. Ennél fogva megparancsолом neked, fiam, hogy a jövevényeket jóakarattal gyámolítsd és becsben tartsd, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak.” (Szent István intelmei fiához, Imre herceghez.)

Fotók: Nyári Gyula

A hónap hírei • A hónap hírei

Roma Holokauszt Emléknap: augusztus 2.

1944. augusztus 2-án éjjel háromezer roma nőt, férfit, gyermeket küldtek gázkamrába a nácik az Auschwitz-Birkenau-i haláltáborban. Hatvankét esztendővel ezelőtt a romák élete Magyarországon is veszélyben forgott: ezek tűntek el a nyilasok rémuralma alatt. Világszerte évről évre ezen napon virrasztással emlékeznek, emlékeztetnek a holokauszt roma áldozataira. A budapesti, Páva utcai Holokauszt Emlékközpontban augusztus 2-án a vészidőszak idején meggyilkolt roma honfitársakra emlékeztek.

Augusztus 3-án Lengyelországban a volt Auschwitz II-Birkenau koncentrációs tábor területén is megemlékeztek a cigány tábor megsemmisítésének áldozatairól. Az első roma csoportokat 1941-ben küldték Auschwitzba. 1943 februárjában már egy teljes cigány tábor nyitottak Birkenauban, ahol tizennégy országból érkező roma családokat tartottak fogva. 62 évvel ezelőtt a náci vezetés 3000 roma nőt, gyermeket és öreget küldött a gázkamrákba ezen a helyen. Sokak halálát az éhezés, az embertelen körülmények miatt terjedő járványok, illetve a hírhedt „orvosi kísérletek” során történt fizikai beavatkozások okozták.

Az idén több mint kétszázan vettek részt a 62 évvel ezelőtti tragédia felidőzésén, többek között Lengyelországból és más európai országokból érkező roma túlélők és családjaik, akik megkoszorúzták a roma áldozatok emlékművét.

Erre a tragikus eseményre emlékezünk mi is az alábbi-

akban irodalmi művekből és a Pont Kiadó által kiadott Szintik és romák a náci rendszer idején című kötetéből vett részletekkel.

Orvosi kísérletek

„Ismert, hogy *Mengele* személyesen válogatta ki áldo-

zatait, kísérleteket végzett velük és meggyilkolta őket, ha úgy gondolta, ebből hasznot hajthat. Így a családi tábor romabetegei közül kiválasztott egy férfit és egy gyermeket, és miközben megfigyelte őket, hagyta, hogy éhen haljanak, és aztán felboncolta őket. Az Auswitzi Tábori Emlékmúzeum archí-

vumában megmaradt gázteteinek néhány nyoma. Kísérleteihez a cigány családi táborból száz nőt vérvizsgálatra utalt az auschwitzi SS-higiéniai Intézetbe. Mengele egyik kedvelt kísérleti területe az ikerkutatás volt. Erre a célra a láger teljes területéről kikereszte az ikreket, az ikergyerekek között na-

Augusztus 3-án Lengyelországban a volt Auschwitz II-Birkenau koncentrációs tábor területén is megemlékeztek a cigány tábor megsemmisítésének áldozatairól. Fotó: Nyári Gyula

gyon sok volt a szinti és a roma.”

„Mengele az ikreket személyesen gyilkolta meg a szívükbe adott injekcióval, és szemüket Berlinbe, a Vilmos Császár Antropológiai Intézetbe küldte további tudományos kiértékelésre. A foglyok a lágerben nagyon is jól tudták, hogy minden feltűnő viselkedés a halált jelenthette. Az akkor tízéves **Cejja Stojkát** anyja így mentette meg a kísérletektől: „Ezt az esélyt nem adta meg nekik az anyám. Mindig csak azt mondta nekem: „ha az SS jön, süsd le a szemedet, ne nézz rájuk!” Az anyámnak acélkék szeme volt, nekem zöld. És ez érdekelte volna őket! Hogy-hogy egy cigány lánynak zöld a szeme? És akkor azt mondta nekem az anyám: „nézz lefelé, és egyáltalán, bújj el! Az a legjobb.” És ez jó is volt, különben nem volnék itt. Minél kevesebbet ment ki az ember, és minél kevesebbet mutatkozott kint, annál több esélye volt az életben maradásra.”

2006 júliusában jelent meg az Akadémia Kiadónál **Alfred Pasternak** magyar származású amerikai szülessz-nőgyógyász professzor angol nyelvű kötete, Embertelen kutatás – Orvosi kísérletek a német koncentrációs táborokban címmel. Az író többek között arra akar figyelmeztetni a könyvével, hogy a múlt szörnyűsége nehogy még egyszer megismétlődjék. Ő 13 évesen került Auschwitzba, családjának egyetlen túlélőjeként szemtanúként, a tudós objektivitásával mutatja be, hogyan vált a náci Németországban az orvostársadalom jelentékeny része egy örült gondolat aktív végrehajtójává. (A német orvosok 45 százaléka a náci párt tagja volt.)

A sterilizációs programnak 400 ezer ember esett áldozatul. Az 1939–1941 között speciális kórházakban folyó eutanáziaprogramban 70 ezer elmebeteget, fejlődésben visszamaradott embert öltek meg orvosi közreműködéssel. Itt fejlesztették ki a halálos injekciókat, majd a gyorsabb, hatékonyabb szén-monoxiddal működő gázkamrákat. A később létesült koncentrációs táborokban kezdődtek azok a kísérletek, amelyek a deportáltak egy-egy csoportján valamilyen egészségi vagy túlélési probléma megoldását kutatták. A legkülönbözőbb örült ötleteket is véghezvitték a táborokban: változó mélységű sebeket ejtettek lábakon, majd azt vizsgálták, hogy a szabadon hagyott, üveggel, vagy éppen szeméttel megszórt sebek miként gyógyulnak. Maláriával kísérlezték 1700 lengyel katolikus papon, közülük 900-an haltak meg.

„Olyanok vagyunk mi, mint csillagok az égen.”

„...hajnalban, 13 esztendőn keresztül nagyanyám sikoltására ébredtek. A kislány teli torokból üvöltött, ahogy megszólaltak a madarak. Szájacsakája belekékült a félelembe, és két marokra szorította anyja csecset.

– Egyél... no egyél, Gizike – kínálta magát **Zsigmond Sára** zokogva, de nagyanyám csak kapaszkodott tovább halálra váltan.

– Ausvica! Ausvica! Ausvica! – rikoltotta tágra nyílt szemekkel.

– Ej no! Az a csúnya fekete ördög már megint itt járt... de már elment, kincsem, gyöngyöm, babácskám, nekem szépsége... imádságom... – ringatta becézve a megrettent kislányt dédanyám, és borostyánsárga szemeibe az irtózat költözött. Soha nem tudta meg, hogy valóban a fekete ördögöt vetítette előre nagyanyám álmában a sors. Ha tudta volna, talán ősi varázslattal visszagyömöszölné a méhébe. Dehogy hagyta volna ő itt, ebben a pusztulatos világban leggyengébb

gyermekét ez a tigrisaszszony, az én dédanyám, Zsigmond Sára...

* * *

„Nagyanyám halála előtt egy órával, az auschwitzi koncentrációs tábor cigányoknak elkerített részén, rongyokba bugyolálva reszket a sárban. Cipője nincs. A sár hideg. Testén gennyes kelések érnek egymásba. Foga nincs. Kirúgták. 69 éves, de nem néz ki többnek egy öt éves gyerekénél. Rongyai alatt hófehér angyalszárnyakat rejtget. Ennyi, amit meg tudott őrizni magából. Most éppen álmodik. Isten ölében ül, aki úgy ringatja, mint anyja, a szép emlékü **Zsigmond Sára**.

– Mondd el, Gizella, mi bűnöd volt a földön – kéri tőle a Mindenható.

– Voltak, Uram... voltak. Nincs ember bűn nélkül – súgja elpirulva nagyanyám.

– Mindent megbocsátok, de a legnagyobbat mondd el!

– Sokat éheztem, fáztam és túrtem, Uram, hogy megalázzák a te képmásodat, aki vagyok: nem etettelek meg, nem itattalak meg, nem takartalak be...nem védtelek meg, Uram! Dühös voltam és az álmaimba menekültem, és azt gondoltam, nem baj semmi, mert elmúlnak más nemzetek, más nyelvek, vallások, eszmék és minden dolog a Földön, csak a cigányok nem! Hogy olyanok vagyunk mi, mint csillagok az égen. De kiderült, hogy a csillagok sem az örökkévalóságig élnek. Kihunynak, ha kitelik idejük... Bűnös vagyok, Uram?

– Csak esendő, Gizella – válaszolta az Úr.

– Uram, mi az örökkévalóság?

– Az idő tagadása, gyermekem, mert mértéke nincs...

– Mérhetetlenül szerettem egy férfit, a gyermekem apját. Nálad is jobban szerettem őt, Uram!

– Ezért örökkévaló a te szerelmed – mondta az Úr, és nagyanyám felébredt. Csizmás lábak rugdalták vesztettül.

– Fürdéshez sorakozó! – üvöltötte az Oberscharführer, és nagyanyám boldogan nevetett. Örül, hogy lemoshatja magáról a mocskot. A fiatal német katona szemében az égbolt tiszta fénye ragyogott. Nagyanyám nem látja meg a halált benne. A sor elejére áll...

* * *

„Nagyanyám a betonfalhoz szorítva állt a fürdőben. Arra gondolt, hogy nem jut neki víz, és hogy minek kellett egyszerre ennyi embert beszorítani, hát nincs idő? És amikor a víz helyett gáz robbant ki a csövekből, és torkába mart a halál, tudta már, hogy nincs idő. A cigányok félelemtől kifordult szemmel sikoltoztak, egymás húzába martak a fájdalomtól, és tíz körömmel kaparták a nyákos betont. Menekültek volna, de innen nem volt menekülés.

– Ez nem lehet! Mi vagyunk az élet – suhant át nagyanyám fején hirtelenül, és nem értette, hogy miért történik meg ez velük. Aztán nagyapára gondolt. Nem a csókjai jutottak eszébe, hanem a keze. A jobb kezén kidagadó ér, amit úgy szeretett rajta. És anyámra gondolt, akit egy magyar család bújtatott el. Végül dédanyám, Zsigmond Sára arca jelent meg a fejében, és a régi gyerekkori lidérces álmok, amikben torkára ült az ördög, és úgy fojtogatta, mint most.

Itt az ördög! Hát te vagy az, Ausvica...- hörögte hétrét gömnyedve, és a következő pillanatban már egy másik világból integettek felé az álmai...

(Részletek
Szécsi Magda
Időtépő című kötetéből.)

Összeállította: Paksi Éva

Ember a viharban

Két évvel ezelőtt, 2004. augusztus 8-án hunyt el lapunk főmunkatársa, Farkas Kálmán. Az Ember a viharban című könyvének egy részletével emlékezünk Kálmán bácsira.

„Magyarország egyik legjelentősebb cigány családjából származom. A *Farkas-Ökrös-Suki-Lázók* roma nemzetség gyökerei évszázadokra vezethetők vissza. Két cigánytelepen cseperedtem. Az egyik a szülőhelyem, a miskolci Gordon, ahol a Mészáros utca egyik hátsó lakásában, a fiákeres zsidó Bobkó bácsiék házában hozott világra *Ökrös Mari*. A Szent Anna templomban tartottak keresztvíz alá. Gyerekemberként azonban már Törökszentmiklóson, a Csizsnyikóban éltem.

Ez a két cigánytelep volt jellemformáló kohóm, mert azt vallom: nem elégséges romának születni, annak is kell maradni a sírig. S ennek nem külsőséges jegyekben, hanem érzelmekben, születésvállalásban kell megmutatkozni. Aki megtagadja gyökereit olyan kór kíséri végig életútján, amely lelkiismeretének pusztulásához vezet.

1930. március 9-én születtem. Hátrahagytam hetvenhárom évemet. Ebből csaknem negyven esztendőöt éltem le a betűk, az újságcsinálás, az ólom világában, egy helyen: a Kelet-Magyarország Szerkesztőségében. A redakció küszöbét 1953 februárjában léptem át.

Én vagyok Magyarország első roma újságírója. Ez, s az inspirálóim köteleznek arra, hogy megpróbáljam az énemen keresztül érzékeltetni ezt a csodálatos, emberpróbáló és alakító világot.”

* * *

„Kezdetektől arra törekedtem, hogy elfogadjanak, s befogadjanak, ne érezzék azt, hogy a „mesziről jött ember”, aki az Akadémiáról érkezett, kivételezéseket élvez. Erre egy pillanatig sem számítottam. Nem is igényeltem. És ha nem is tudták – talán

néhányan sejtették! – hogy cigány vagyok, akarva akaratlanul is az járt a fejemben, hogy származásom homlokomra van írva. (Indiai származásom késői rasszjegye ott világlik homlokom közepén.) Igyekeztem szerényen viselkedni, bizonyítani, mindent pontosan elvégezni, amivel megbíztak. És megtanultam: elsősorban magamnak kell elfogadni írásaimat, s csak aztán tovább adni rovatvezetőmnek. Sokszor éreztem szívemet a torkomban, amikor a kéziratommal bekopogtattam az olvasószerkesztőhöz, s vártam, hogy végigolvassa gyengécske dolgozataimat. Figyeltem, hogyan és mit javít a kéziratban, s ha mármár az adjusztálás vége felé járt, megkönnyebbültem, mert éreztem: közlésre alkalmasnak találta. Tipografizálta, esetleg alcímekkel látta el, kiválasztotta és a kéziraatra ráírta a betűtípust, amely a szedőnek szolgált útbaigazításul, hogy milyen betűformából szedje a kéziratot.”

* * *

„Hallatlan boldog voltam, amikor másnap a lapban megláttam az írásomat. Örültem, büszke voltam, hogy a törökszentmiklósi cigánysorról valamikor elindult cigány gyerekből „újságíró” lett. Bár már akkor is megszenvedtem minden írással, ami a kezem alól került ki, ám akkor még nem tudhattam, milyen felelősségteljes munka az újságírás, mely sok-sok tanulással, állandó stresszel, készenléttel, idegfeszültséggel jár. Egyre inkább azt éreztem az idő múlásával, hogy állandó keresztttűzben vagyok, mert úgy kellett megfelelnem a „párt” elvárásainak, hogy legalább ne álljak szembe a közvéleménnyel, és saját lelkiismeretemmel.”

* * *

„Kötéltáncoshoz hasonló az újságírói munka és hivatás. S míg a toll ki nem esik a kezedből, állandóan egyensúlyoznod kell, miközben sokan azt nézik, esetleg mások várják is!, mikor zuhansz alá, semmisülsz meg. S ez állandóan ott feszül fejed fölött, s mint Damoklész kardja figyelmeztet. Különösen, ha még tudatában vagy annak is, hogy cigány vagy. Harmincöt esztendei aktív újságírói munkámon végigkísért ez a feszültség.”

Összeállította: Paksi Éva

Manush ando viharo

Duje bershenca angla kado, ande 2004-to bersh ande augustushi pe 8-to dyes mulas amare nyevipesko butyari, Farkas Kalman. Pe Kalman bachi anda leski ginadyi, Manush ando viharo, unyi vorbanca seruvasame.

„Me som anda jekh legmajhiresho romani familia ande Ungricko them. E *Farkas-Ökrös-Suki-Lazok* vica aba zurales but bersh trajol kathe. Ande duj romane telepura barilom. Mure rakhadyipesko than le mishkolcosko Gordon sas, ande Meszaros vulica. Muri dej *Ökrös Mari* sas. Muro bolipe ande Sunto Anna khangeri sas. Sar shavoro ande Török-szentmoklosho, ande Chisnyiko trajilom.

Pe kadal romane telepura sityilom: naj dosta te rakhadyuvav romeske, kodoleske trubul te ashuvav ko murmunto. Kode trubul te hatyares, tu rom san. Kon xoxel peski rikita, nasvalo avla lesko dyi.

Ande 1930-to bersh ande marciushi pe 9-to dyes arakhadyilom. Palpale mukhlom mure eftavardesh thaj trin bersh. Anda kadal maj te na shtarvardesh bersh trajilom ande nyevipeske keripeski luma, ande jekh than: kaj Kelet-Magyarország Nyevepe. Anglunes ande 1953-to bersh ande marciushi ushtyilom andre kothe.

Me som le Ungrickone themesko angluno romano iskititori. Kado, thaj mure zhutora phendinema te zumavav perdal mande te hatyaravav kadi axtom luma.”

* * *

„Aba na pe sande seruvavma, anda kodo phenav, ke avla kana chi zhanav te phenav chaches, so ande savo bersh sas. Ko Kelet-Magyarország nyevepe cerra lashe iskititora sas. Cerra

iskititora kerde butyi kothe, pe kaste seronpe le manusha ande „Kishajesko than”.

* * *

„Kathar o kezdi kado kamlom te primisarenma thaj te primisarenma andre. Te na hatyaren kodo, ke me „dural gelo manush” som, kon pal Akademia avilas, te na kamenma majfeder, sar kaver iskititores. Pe kado chi gindyisardom. Chi na kamlom. Thaj te chi na zhangle – shaj unyi gindyisarde! – ke rom som. Sagda kodo phirdas ande muro shero, muri vica pe muro chikat si. Kamlom te kerav butyi lashes. Thaj sityilom: anglunes mange trubul te fajol, som e iskitisardom, thaj pala kodo shaj dav kothe mure sheruneske. Butivar hatyardom muro jilo ande muro kirlo, kana andre kopogtatisardom kaj muro sheruno, thaj azhukardom te ginavel muro nasul iskitiripe. Ashundom so thaj sar lasharel ande muro iskitiripe. Kana aba kaj mure iskitiripesko agor phirdas, hatyardom, o iskitiripe lasho avla ande nyevepe.”

* * *

„Zurales baxtalo somas, kana kaver dyes ando nyevepe dikhlom muro iskitiripe. Bari lossh sasma, phutyardo somas, ke anda kathar le töröksentmikloshoko romano telepo gelo shavo iskititori avilas. Aba vi atunchi but butyi kerdom sa iskitiripesa, so telal muro vast avilas avri, ba atunchi inke nashtig zhanglom, soski phari butyi le nyevipesko iskitiripe, soske but sityipe trubul leste. Phari sas te iskitirij kade te fajon sakaske.”

* * *

„Kal shelesko khelari mezilpe le nyevipeske iskititoreski butyi. Pune o halyin chi perel avri anda tyiro vast, trubul te losares pe tute, ke but manusha kodi dikhen, kana peres tele. Kadi sagda si kothe opre pe tyo shero, sar Demoklesosko xanro. Maj inke, te zhanes, hoj rom san. Tranda thaj panzh bersh ingerdasma ande muri butyi kado pharipe.”

Összeállította: Paksi Éva
Fordította: Géczy József

Novák Imre

Tanodát a kerepesi roma gyerekeknek!

– mondja **Menyhért Ildikó** az Utolsó Padban Egyesület elnöke, akivel az oktatási integrációt erősítő tanoda-modellről, a befogadó iskola szükségességéről, a mai közoktatás állapotáról, a cigány identitás helyéről, szerepéről, az előítéletek oldásáról, felszámolásáról beszélgettem.

Belépünk egy ferencvárosi bérház harmadik emeleti lakásába, és rögtön futnak hozzánk a gyerekek. Ők hetente egyszer a Vodafone Magyarország Alapítvány támogatásával egy egész napra Ildikó néni vendégei, ahol közösen olvasnak, írnak, számolnak, gyűjtögetik kis dobozaikba a termést. Nagyon szeretik a budapesti elfoglaltságot. A rongyszőnyeg, a duci párna a melegség, az otthonosság érzését kelti bennük.

A mozgólépcső is mindig külön izgalom, meg a metró, héven kíváncsiskodó nénik és bácsik is. Sokszor megyünk el a kész lehetőségek mellett, például elfeledkezünk arról a gépszerű iskolában, hogy a közös utazások, séták, beszélgetések milyen erővel fejlesztik a nyiladozó személyiséget. Arról meg végképp, hogy a telepi cigánygyerekeknek létfontosságú, hogy sokszor lehessenek olyan közegben, amely a társadalomnak minél szélesebb szeletét reprezentálja. A programba bevont gyerekek másik része otthon, a családban kapja meg a heti fejlesztő órákat. Szüleik fél szeme ilyenkor lopva min-

dig rajtuk van. Kávét, üdítőt visznek Ildikó néninek, hogy néhány percre leüljenek, és kifejezzék örömlüküket tanuló, fejlődő gyermekeik láttán.

– **Hogyan szólíthatom? Pedagógusnő, igazgató, kutató, tankönyvíró vagy elnök asszony?**

– Sokféle tevékenységet végzek. Mindegyik érde-

kel. Hagyom kibontakozni, ami bennem van. Nem voltam még 18 éves, amikor rájöttem, hogy engem a cigányságon kívül más nem érdekel. Főiskolás koromban rendszeresen jártam a cigány szervezetek rendezvényeire. Nagyon szívesen beszélgettem újságírókkal, írókkal. **Osztóján Béla** arcképét az iro-

dalom könyvemben őriztem. Főiskolás koromban cigány gyermekklubot szerveztem, **Lakatos Menyhért**től könyveket kértem, melyek a cigányságról szólnak a gyerekekhez. Tanítás közben mindig új és új szemléltetőt, feladatot, metódust keresek, folyton hozzáolvasok. Azt szoktam mondani, nem a gyerek, hanem a feladat a rossz. Folyamatosan elemzem magamban a történeteket. Például, most az iskolai fegyelmezési problémák és a tantestületben lévő dohányosok száma között találtam egyenes arányosságra vonatkozó összefüggéseket.

– **Értsem úgy, hogy a sokféle tevékenységnek egy vezérfonala van, mégpedig a cigányság?**

– Igen, ha bármelyik tevékenységemet vesszük górcső alá, akkor láthatjuk, hogy mind a cigányság felé tart a gyerekeken, pedagógusokon, netán civilszervezeteken keresztül. Középpontban minden esetben a pedagógusszerep áll. Úgy tartom, hogy a cigányságnak a legnagyobb szüksége őket értő, elfogadó, társadalmi felemelkedésükért

elkötelezett a tanítókra, tanárookra van. A pedagógus személyiség sokféle készséget integrál magában, amely nélkülözhetetlen a hatékony tudatformáláshoz, közösségépítéshez. Ha megnézi eddigi tevékenységemet, akkor egyetlen eleme sem mond ellent a másinak, hanem egymást erősítő egységet alkot. Ki írjon tankönyvet, ha nem a pedagógus, ki legyen iskolagazgató, ha nem a pedagógus, ki legyen oktatási szakértő, ha nem a pedagógus? Azt gondolom, hogy a cigánysághoz való tartozásomat, erős identitásomat életem meg a különböző civilszervezetekben való munkálkodással, de a publikációimban is ez jut kifejezésre. A kutatás igazában véve nem érdekel. Ha valaki a nyilvánvaló dolgokat nem veszi észre és nem tudja lényegre törően megfogalmazni, annak felesleges matlatni.

– **Beszédes név az utolsó padban kifejezés, mire szeretnének ezzel utalni?**

– Mindenképpen arra a gyermeksorsra, amelyben sokunknak volt és van része. Semmiképpen nem egy sorszámra, helymegjelölésre gondolunk, hanem arra a helyzetre, amelyben azok a tanulók vannak, akik származásuk, bőrszínük, netán lemaradásuk miatt is vannak. **Halasi Márta** Utolsó padban című regényében megformált tanítónő és kislány alakja adta a fő ötletet.

– **Mikor alakult és mivel foglalkozik az egyesület?**

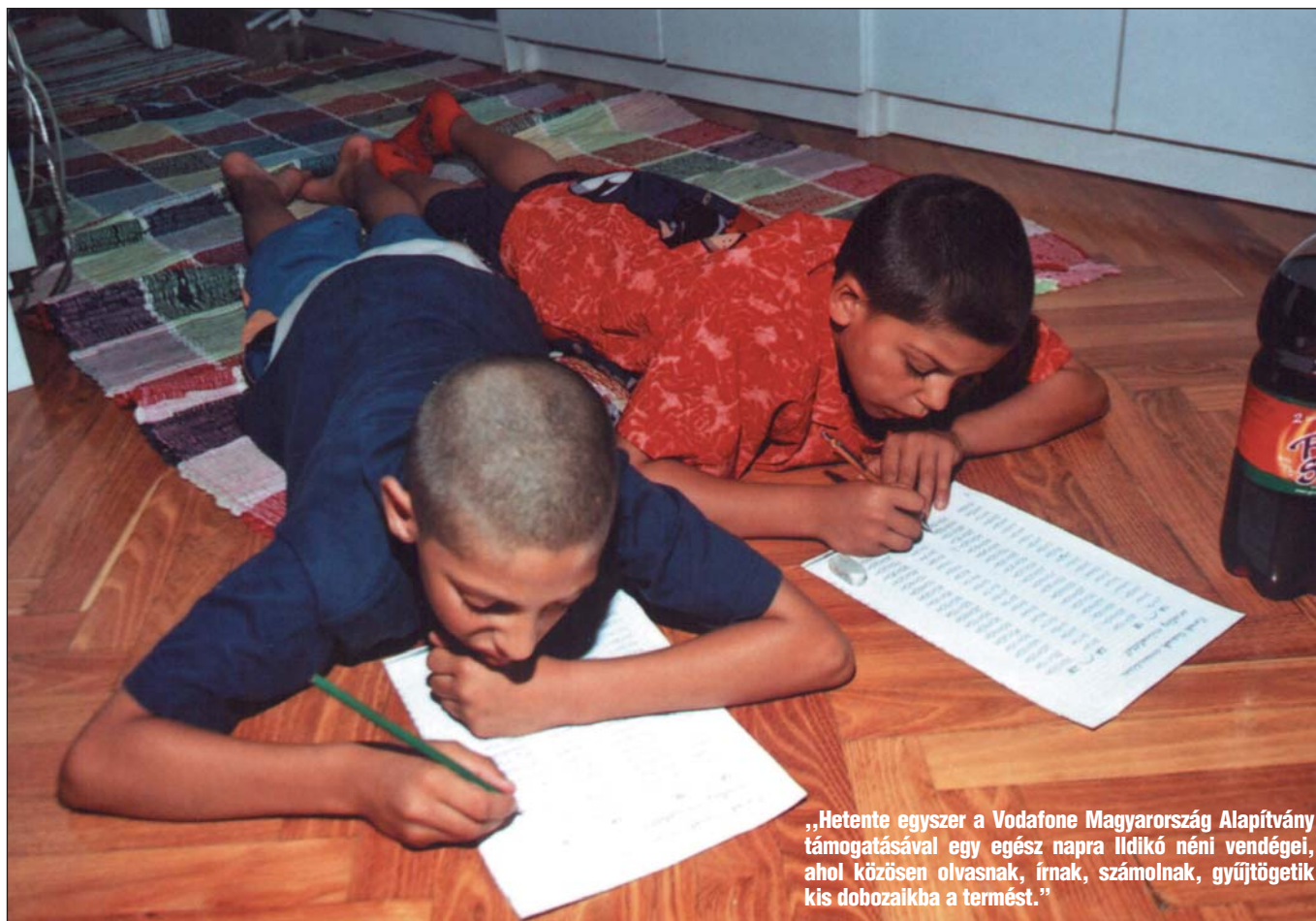
– 1997-ben alakultunk, gyakorlatilag a kezdeményezésemre, bábáskodásomra jött létre az egyesület. 1999-től 2001-ig szüneteltettük a működést. Alapvetően a pedagógusokat és a gyerekeket célozzuk. Konferenciákat, képzéseket szervezünk. 2002-

től „Együtt egymásért” címmel országos tanulmányi versenysorozatot rendezünk általános iskolások számára. Kiemelten foglalkozunk a roma tanulók gyógypedagógiai intézményekben történő felülreprezentáltságának okaival, mind a nevelés, oktatás, mind pedig a családi szocializáció oldaláról. Általában 150–200 fő vesz részt egy-egy rendezvényünkön. 2005-ben 154 iskola csatlakozott egyik, vagy másik programunkhoz.

– **Mit gondol, milyen okok állnak a háttérben annak, hogy a roma gyerekeknek több mint 20%-át enyhe fokban értelmi fogyatékosnak minősítik a tanulási képességet vizsgáló bizottságok?**

– A mélyszegény családok gyermekei alapvetően a hiánnyal szembesülnek. Szüleik keveset és kevés szóval kommunikálnak ve-

lük. Nem tudatosak a gyermekekre irányuló hatások. A gyermekek számára érdektelen tárgyakkól található több a családok otthonában. Azonban nem találkoznak kisgyermekkorban sokféle színű és számú játékokkal, hogy azok mennyiségének, formájának, anyagának változására, az azonosságokra, különbözőségekre felfigyelhessenek. A családok, a szűkebb környezet által használt kidolgozatlan nyelvi rendszer, egyfajta **szubnyelv**ként működik, kimondottan a közösség tagjaira jellemző fonémaejtéssel. **Nagy József**nek, a szegedi egyetem professzorának kutatása alapján a zárt telepi viszonyok között élő gyerekek mintegy 3 évvel vannak elmaradva 6 éves korukban a velük azonos korú átlag populációtól. Azonban ez az elmaradás alapvetően környezeti, nem pedig genetikai,

„Hetente egyszer a Vodafone Magyarország Alapítvány támogatásával egy egész napra Ildikó néni vendégei, ahol közösen olvasnak, írnak, számolnak, gyűjtögetik kis dobozaikba a termést.”

biológiai okokra vezethető vissza. A tanulási képességet vizsgáló bizottságok, bár vizsgálják a lemaradás okait is, mégis sérülnek, jobb esetben határterületen lévőnek diagnosztizálják a gyerekeket. Nem a gyerek észlelése, befogadó képessége alacsony, rugalmatlan, hanem magáé a közoktatásé. A közoktatás a különböző társadalmi háttérű tanulók együttnevelését nem képes komoly zavarok, hátrányos megkülönböztetések, sokszor kirekesztő mechanizmusok nélkül végezni, hanem az egyéni, vagy szűkebb réteg, vagy szubkulturális szükségletekre megfelelő módon reagálni. Az elnagyolt, iparszerű nevelési-oktatási módszerek, taneszközök megsokszorozzák a diszlexiás és diszkalculiás gyerekek számát. Esetükben elmarad a képihang asszociációk, és a hozzájuk társuló motorikus-koordinációs funkciók megfelelő szintre való fejlesztése. Ugyanígy a figyelem fixálására való készség sem alakul ki. Mert a gyermeknek nincs alkalmja úgy játszani, hogy csak egy dologra figyelhessen. Környezetükben több egymással párhuzamos történés zajlik, mely eltereli a figyelmüket. Az iskolában a figyelem fixálása helyett a gyerek megpróbál sok dologra figyelni, ekkor mi ahelyett, hogy kialakítanánk a figyelem fixálásának készségét, megbélyegezzük a gyereket. A számok nekik jelentés nélküli fogalmak, amihez a rövid és hosszú távú emlékező képesség hiánya is társul, hisz ki bír fejben tartani olyan szavakat, kifejezéseket, melyeknek nem érti a jelentését? Egy zárt közösség, nevezetesen a telepí cigányság nyelvét és

gondolkodását tekinti a közoktatás értelmi fogyasztóskultúrájának, a különbségekre való adekvát reagálás helyett. Koránt sem vagyunk abban a helyzetben, hogy csupán az együttnevelés, a cigány identitás kérdésköre mentén vizsgáljuk a tennivalókat. Rendkívül nagy igazságtalanság, ami a fenti körbe tartozó gyerekekkel történik. A dolgot tovább bonyolítja, hogy ezt a pedagógus társadalom is tudja, nap mint nap érzékeli, azonban könnyebb számára nem megfelelő választ adni.

– Nálunk hiányzik az együttnevelés kultúrája. Úgy gondolom, két világkép harcol egymással a roma tanulók oktatása és nevelése terén.

– Az egyik a többséghez való hasonlítás szándékának erőltetése, a másik az egyenrangú kultúrák elismerésén alapuló multikulturális társadalmi szervezés, ami az egyének hagyományán alapszik, ami nem ismeri a származás szerinti megkülönböztetést.

– Mit lehet tenni az utóbbi érvényesüléséért?

– Leginkább az előítéleteket tartom a fejlődés útjában levőnek. Sok ember, amit előítéletei alapján gondol valakiről, az alapján cselekszik. Az az ember, aki fél valakitől, vagy valamitől, tudatán kívül is támad, ellenséges. Például nagyon magas az állami gondozásba vett gyerekek száma, akik a nevelő szülőknél, az intézetben a tényleges törődésnek, a biztonságérzésnek a szikráját sem látják, pedig ha tudnánk, hogy mindezt a rossz gondolatok, a cigányoktól való félelem, megszabadulás illúziója mozgatja, sok gyereket ment-

hetnénk meg a tragikus sorstól. Ne a barna bőr határozza meg, hogy milyen vagyok, hanem az, amit csinálok, amit mondok, az, hogy, mennyire hasznos, amit teszek, milyen ember vagyok. A cigány kultúra egyenrangú más népek által létrehozott hagyományokkal, művészeti alkotásaival, világértelmezésével.

– A magyar társadalomból hiányzik a szolidaritás. Egy felmérésben azt olvashattuk, hogy a cigánygyerekek tanításánál nem tartják a tanárok segítségnek, ha több roma pedagógus dolgozna a tanterületekben. Mit gondolt erről?

– A roma gyerekek vonatkozásában nincs jó tapasztalat a pedagógusok többségéről sem. Sokan elfelejtették, amit az iskolában a szakmáról tanultak, vagy nem tanulták meg, nem azonosulnak a pedagógus szereppel. Gyenge a felkészültségük. Demoralizáltak. Kevés a jó pedagógus és a jó oktatásszervező, tanügyirányító. Sok a jogsértés. Nincs elfogadott követelmény a tanárokkal szemben. Nem attól lesz valaki egy adott iskolában jó pedagógus, hogy roma vagy sem, hanem hogy mennyire rátermett a gyerekekkel, szülőkkel való foglalkozásra, mennyire lelkiismeretes, s mennyire differenciált, harmonikus személyiség. A kultúra közelség viszont nagyon fontos. A világról gyűjtött tapasztalatok, ismeretek azonossága segít megérteni a családot, a gyereket, ugyanakkor könnyebb megismertetni, elfogadtatni az iskola világát, a tanulni-valót. Az a pedagógus, akinek külseje, egyes kifejezései hasonlít a szülőkéhez, rokonokéhoz, mindig elfogadottabb, mint egy

olyan, akivel kapcsolatosan semmilyen hasonlóságot nem fedez fel a gyerek. Sok pedagógus tudja, hogy neki a cigánygyerekek adnak kenyeret, közben azt is, hogy jóval többet kellene tennie a sikerért. Éppen aktuális tanítványából nem kíván pedagógust nevelni, mert számára megélhetési szempontból ésszerűtlen.

Félnek a roma pedagógusoktól, mert azoknak többsége képes közelebb kerülni a gyerekekhez, tudja mit és hogyan kell tanítani, meg tudja velük szeretetni a tanulást, felismeri közöttük a tehetségeseket. Felszabadult és nem elszabadult gyermekközösséget alakít ki. Azt látom, amíg kevés marad a roma pedagógusok száma, addig csak azoké növekszik majd, akik a romákból élnek, de nem tesznek értük semmit.

– Az átlagember nem látja át a világ szövevényeit. Az oktatás állami feladat. Hogy állunk? Mennyire felel meg jelenlegi tevékenységünk a jövőbeli igényeknek?

– Mondtam, nincsenek jó tapasztalataim. Találkoztam 13 éves gyerekekkel, akiket én tanítottam meg írni és olvasni. Ez nem egyedi eset, a roma gyerekek 20%-a ebben a cipőben jár. Kérdezem: mi történt vele ennyi év alatt az iskolában? Ritkán van szó arról, mi kell a gyerekeknek. Baj van a tankönyvekkel is. Kimarad belőlük, hogy a szeretetre, a jóságra neveljenek, arra adjanak példát. Nem mutatják meg, hogy képviseljük érdekeinket. Ez nagy baj. A gyerek mindent példa után tesz, nekünk pedig az a dolgunk, hogy jó példát adjunk. A könyvek szövege bonyolult, nehezen érthető, sok benne az irányító mondat.

Nálunk a naiv pedagógiai szemléletből sokan tévesen értelmezik a differenciálást, sokan nem is tudják mi az, hogy kell egy ilyen órát megszervezni, vagy éppen milyen kihívásokkal, milyen feladatokkal jár egy sajátos nevelési igényű tanulónak a normál osztályokban való nevelése.

– **Gondolt arra, hogy iskolát alapítson?**

– Igen, de semmiképpen sem szeretném a homogén iskolák táborát sokasítani. Az nem járható út. Én azt akarom, hogy a különböző helyeken tanuló gyerekek bent maradjanak az iskolában, vallom, hogy a tanítási órákon kívül szervezett felzárkóztató foglalkozásokra óriási szükség van. 2003-ban döntöttem úgy, hogy tanodát hozok létre azok számára, akik sajátos nevelési igényűnek nyilvánítottként vesznek részt az oktatásban. Az ő hátrányaikon szeretnék segíteni azáltal, hogy szervezeten, figyelemmel kísérem iskolai tanulmányaikat, délután, hétvégén gyakorlófejlesztő foglalkozásokat szervezek számukra. A cigányságnak egy jól körülhatárolható csoportját érin-

tette és érinti ez a fajta közoktatási igazságtalanság. Számukra a tanoda a közoktatási javakhoz való hozzáférés hídjá.

– **Hogyan került Kerepesre? Miért hívják elnök asszonynak?**

– Akkoriban írtam egy tanulmányt, amiben fejtettem, hogy a cigányok egy része, alsó harmada a roma nyelvet bár elfelejtette, de a magyart még nem tanulta meg olyan szinten, hogy az iskolában ne lennének nyelvi problémák. A szubkulturális nyelvhasználatot nevezzük esetükben diszlexiának, vagy olyan mértékű nyelvi, gondolkodási zavarnak, ami alapján eltérő, enyhe fokban értelmi fogyatékosoknak szánt speciális nevelés-oktatási folyamat alá helyezzük őket. Holott a mélyszegénységből adódó lassú fejlődés, agyfejlődési elmaradás korrigálható, a hátrány pedig behozható. A budapesti szülők és gyerekek nyelvén ez nem volt tetten érhető. De ez a kiindulás és feltevés alaposnak bizonyult. Erről beszélgettünk **Farkas Lászlóval** a NEKÖM cigányügyi főtanácsosával. Kerepes alpol-

gármestere őt nem sokkal azelőtt kereste fel azzal a problémával, hogy nincs tanár a szegregált cigány osztályokban. Az az ötletem támadt, hogy interjúzzak a kerepesi cigány szülőkkel, gyerekekkel. Először a szülőkkel találkoztam. Újpesten tanítottam, nem akartam elmenni onnan, de éreztem, valamit tennem kell értük. Így az alpolgármester kérésére egy hónapi gondolkodási idő után igent mondtam, átmentem hozzájuk dolgozni. Másfél évet tanítottam is összevont osztályban. A szülők és a gyerekek nagyon megszerettek. Helesen döntöttem, mert az országos közoktatási helyzetről reprezentáns képet kaptam. Mind a tanulmányi eredmény, mind pedig a magatartás is sokat javult. A követhetetlen fluktuáció is leállt, mindkét osztályban. Hasznos és bölcs döntésnek tartom, hogy a kerepesi gyerekekhez szegődtem. Bár meg kell mondanom, hogy a döntés hátterében főként az állt, hogy olyan helyet és gyerekközösséget kerestem, ahol az általam elképzelt tanodának nélkülözhetetlen a

szerpe. Mára sikerült az érintett szülőkkel és gyerekekkel megismertetnem mit és miért szeretnék. Mostanában ők is egyre többször tesznek utalást arra, hogy jó lenne, ha lenne a Gyár utcában egy épület, ahol tanulással foglalatoshatónának gyerekek és felnőttek egyaránt. Többen vannak, akik szeretnék áruba bocsátani a házukat, folytatunk is megbeszéléseket e tárgyban, de még konkrét adás-vétel nem jött létre. Ami késik, nem múlik. Nagy szükségét látom egy közösségi helynek. A gyerek számára a cigány tanár jelentése nem volt teljesen egyértelmű, a szülők ugyanis, ha rólam beszélnek, akkor „cigány tanárnaként” említik. A gyerek számára nem egyértelmű a származás, mint kategória. Azonban amikor egy kislányt 9 testvérétől intézetbe vittek, s az Utolsó Padban Egyesület elnökeként nyújtottam segítséget abban, hogy egy hónap után hazakerülhetett, rám ragadt a cigány elnöknő megszólítás. No, persze játszódás közben, egyébként Ildikó néninek szólítanak.

„A gyerek mindent példa után tesz, nekünk pedig az a dolgunk, hogy jó példát adjunk.”
Fotók: Nyári Gyula

„Fekete korall”

Negyedszázada, amikor a „Fekete korall” versantológia megjelent a honi olvasóközönség már túl volt több – cigány szerzőkhöz kötődő – meglepetésen. Az 1970-ben, alig tizennyolc évesen, első verseskötetével (Holtak arca fölél) a magyar költészetbe

valósággal „berobbanó”, majd újabb és újabb cigány élményanyagú könyveivel jelentkező **Bari Károly** csodáján éppúgy, mint **Lakatos Menyhért** 1975-ös „semmi-ből jött” gördülékeny nagyepikáján, a „Füstös képek” című, szanaszét olvasott – s

később több nyelvre is lefordított – regényének bámulatos fogadtatásán. Már azon a meghökkenésen is túl volt, amit **Balázs János**, a salgótarjáni cigánysor, öregségében felfedezett, önkító festőzsenije, egy másik műzsa elkötelezettjeként 1973-

ban keltett, amikor is eladott képeinek árán „Füstölgések” cím alatt sajátos optikájú verseit is könyvvé tette. Az olvasók és a szakma egyaránt jól fogadta **Balogh Attila** (Lendítem lábamat) 1980-as jelentkezését is. Előbb megdöbbenek a **Csenki** testvérek által felgyűjtött, s ugyanezen években könyvpiacra került „Cigány népdalok és keservesek” átütő erején, majd a cigány szépirodalom nemzetközi voltán is, melyet a **Szegő László** szerkesztette „Cigánybölcsődal” antológiában fedezhettek fel.

Tényleg sok új befogadni valót hozott az a bizonyos évtized, de akkora társadalmi hatása, mint a mindössze négyezer példányban kiadott „Fekete korall”, sem előtte, sem nyomában, nem volt más kötetnek. Körötte ugyanis mélyreható kritikai és politikai botrány dagadt.

Az említett antológiát **Choli Daróczi József** szerkesztette s a szakszervezeti könyv- és folyóirat-kiadó, a Táncsics jelentette meg. A könyv előszavában **Kerekes György** kiemelte: „gazdagabbak lettünk azzal a felismeréssel is, hogy születőben van a cigány-magyar líra. Már nem egy magában jelentkező, valami véletlen folytán el nem kallódott tehetség kínál fel költészetében ennek az évszázadokon át kirekedt-kitasztott népcsoportnak bűját-bajját, örömét, fájdalmát, reménységeit...”

A szerkesztő hét fiatal cigány alkotó verseit hívta a kötetbe. A nagyjából száz versoldalon ábécérendben követik egymást a szerzők: **Balogh Attila**, az azóta sajnálatosan elhallgatott

Burai Katalin, Choli Daróczi József, a ma **Kovács József Hontalan** néven publikáló Kovács József, a tévé-, film-, majd színházi rendezőként elhíresült **Lojkó Lakatos József, Osztoján Béla és Szepesi József**. Az egyes szerzők versei közt négy műnyomó papírra készített oldal: fényképük, rövid életrajzuk, és egységesen három-három cigányokról készült szociofotó található (**Gránitz Miklós és Soós György** felvételei).

„Mi heten, cigány költők csak arra vállalkozhatunk, hogy képet adjunk magunkról, a cigányság lelkivilágáról. Ha ez sikerült, akkor elértük a célunkat... Megpróbáltuk megmutatni magunkat: ilyenek vagyunk” – írta a szerzők a fülszövegben.

Sehol, egyetlen helyen sem állítják-írják a közreműködők, hogy ez egy cigány költői almanach lenne, pusztán arra szorítkoznak, hogy a verselők cigányok.

A megjelenés után **Vekerdi József**, az úgynevezett második ciganológus triász ismert tudósa indított megveszekedett támadást a Kritika című folyóirat hasábjain, műbírálat helyett valami egészen mást vetve papírra. A műveket egyetlen mondattal porig alázta, egységesen középszerűnek bélyegezve azokat. A legnagyobb indulattal azt bizonygatta, hogy nem cigány költészet az, amit a könyv tartalmaz, hanem cigány származású magyar költők magyar verseit. (Senki nem állított egyébként mást, legkevésbé a szerzők.) **Petőfi** sem lehetne egy szláv költői antológiába beválogatni a származása szerint – bizonygatta Vekerdi. Az persze nem tűnt fel neki, hogy Petőfi maga állította magáról azt, hogy „Magyar vagyok, s legszebb ország hazám...” s

viselkedett mindvégig magyarként, itt pedig éppen maguk a szerzők állítják önmagukról cigányságukat. Kifogásolta továbbá azt is, hogy csak „egyik-másik költőnél kerül elő a cigány téma, de ekkor is többnyire, mint meglehetősen felületi, romantikus elem: a cigányság múltbeli hátrányos helyzetének feleleltetése, kivetítve a jelenbe, s mintegy örökkévaló cigány sorssá abszolutizálva”.

Aki elfogulatlanul olvassa el a verseket, igazat kell, hogy adjon nekem: talán ha tíz olyan mű akad közöttük, amelyen nem süt át valamilyen küldetéses üzenet a roma sorsról. Csemegézzünk közülük? Csenjünk belőlük egy-egy mondatot! „Drága fogaid sorfalát sároscsizmával taposta be a szárazkenyér-tolakodás...” (Balogh A.: Üvöltés). Ki süket a lelkiismeret-ébresztésre? „Idenőttünk / kicsűfoltatni magunkat / a történelemmel / – pedig cigánybaka is / megfagyott / a Donkanyarnál.” (Balogh A.: Numero XIX). Van, aki nem mereng el a költői képekbe sűrített fájdalom soroláson? „Néha az undor belemar / kreol orcámba / bizományi hegedűk / és a gregoriánok szagatják a szívemet” (Burai K.: Mindig hazafelé). Ki ne hallaná ki, hogy itt nem egy szerelmi civódás, hanem a cigány fennmaradásért folyó hétköznapi társadalmi ütközet részese? „A szeméből ne legyen asztalunk / szenvedélyünk ne fuldokoljon / ragaszkodásomat ne köpd le / bizakodnék de ölelésed / fájdalmas üresszorítás lett.” (Burai K.: Bizakodnék). Ki ne érezné, hogy nagy fájdalom sorskérdésbe horgadt? „Míg te rólam semmit, rólad én mindent tudok. / Tudod, hogy ami neked bennem mesevilág, / nekem ostorhegyvalóság?” (Choli: Kérdés). A

kollektív kivetettség panaszát, ki nem érti az „Eb vacskán hálтам / kilökvé konkrét fedél alól / Énekké fölhúrozva / hányódtam rühösen hontalanul.” vagy a „...úgy állok itt / szülőföldem templomkúpolás terén, / mint akinek az anyanyelve / bábeli-zagyva, / mint akinek megbocsáthatatlan / bűne van” sorok olvasta után (Kovács J.: Kilökvé, ill. Árvaság)? Így folytathatnánk tovább versről versre.

A cigányság beilleszkedése és felemelése érdekében tett társadalmi erőfeszítésekről nem esik szó! – ez volt Vekerdi újabb vádpontja. Az újságok s a híradók az idő tájt ezzel voltak tele. Felróható-e bármely lírikusnak, hogy a belülről megélt élményeit hozza, s nem megrendelt, elvárt propaganda verseket ír? Vekerdi és elvarázslói szerint igen. Nagyon is!

A kritikának álcázott fröcsögésben jut még leleplező bírálat a címnek, a szerzők névhasználatának, sőt fizimiskájuknak, s a kísérő képeknek is. A cím Vekerdi mester szerint azért hatásvadász, mert „az állítólagos cigány faj sötét bőrére céloz”, pedig „a hét költő közül csupán háromnál ismerhető fel a sötétebb bőrszín”. „Hasonlóan hatásvadász, romantikus fogás, hogy két költő neve elé kiteszik a családi körben használatos becenevüket, mint cigány nevet: Choli, Lajkó” – berzenkedik tovább. Hozzá teszi: olyan ez, mintha **Karinthy Ferenc** is kiírná a neve mellé a Cinit, mivel hogy őt így becézi a környezete. (Az, hogy milyen művésznéven publikál az ember, egyébként az alkotói szabadság elválaszthatatlan része. Ha nem így lenne ma is **Jókay Mór, Petrovics Sándor, Ziegler Géza** műveiként olvashatnánk csak **Jókai Mór, Petőfi Sándor** és

Gárdonyi Géza írásait.) A képek, amelyek a cigány nyomort ábrázolják, „a szocialista társadalmat akarják vádolni” – Vekerdi szerint igazságtalanul, a cigánysággal szembeni előítéleteket erősítve.

Mi lehetett az, amitől ennyire megriadt? A kemény és minden eddiginél határozottabb szavak? A burkolt fenyegetéssel felérő sorok? A nagyon is jól érthető költői allegóriák? „Csendes háborúban élek: / zörög a szegénység, mint a fegyver, / ágyút rejteget / a vályogvödör...” (Balogh: Numero XIX). „Itt vagyok felperes / és alperes / enyém a kérdés / és az ítélet...” (Burai: Mindig hazafelé). „...Ha volt bűn, / bűnbak voltam, / jóért nem álltam sorba, / hát kiegyenesedtem / mint a kasza.” (Choli: Mint a kasza...). „Árnyainkra visító átkot mondok, / és kést fennek / megmaradt nyomorunkra.” (Choli: Ars poetica helyett). „Játszom éles kövekkel / hóval megvert öklömmel / Dózsa-kaszákkal játszom...” (Kovács J.: Sírások). „Perelek érted mostanában sok kártevő új holdas proletárral...” (Lojkó: Vétkek tüzeiben). „Késsel álmodtam az éjjel...” (Lojkó: Levél József Attilához). „Hamarosan tűz lesz. [...] a tűznek / kezdjük el énekeinket / vihar előtti dalt...” (Osztoján: Mint a szívdobbanást). „Ellen nem állhat, megtöröm / Bármily szilárd kő, gyáván / Hódol nekem, ha fültövön / Vágja a kajla csákány...” (Szepesi: Kubikus dal).

Mert bizony Vekerdi József félni kezd! Szeparatista törekvésekkel vádolja meg a kötet részeseit. A szeparatizmus szó – egy etnikai kisebbség elszakadásra, önálló állam alakítására való törekvését jelentő kifejezésként – akkoriban sűrűn megfordult az

újságok külpolitikai oldalain. (A baszkok, katalánok, észak-írek, kurdok írták épp a szeparatizmus véres fejezeteit.) Egyetlen normális ember, Vekerdi és megbízói sem gondolhatták komolyan a vádat, de úgy látták, elég kihúzni a palackból a dugót, s az események menthetetlenül ebbe az irányba mennek. „A cigány szeparatista törekvések nyugaton is rendkívüli mértéket öltöttek a legutóbbi években, s hatásuk Magyarországon is egyre jobban érződik, bár ezt híveik leplezni igyekeznek” – írta a kor legfőbb romológusa. Szerinte ilyen romantikus, szeparatista elgondolás az is, hogy cigány költők közösen merészelnek könyvet készíteni, márpedig ez „legfeljebb arra jó, hogy egyes cigány származású értelmiségiek ne teljesítményük szerint, hanem származásuk segítségével keltessenek maguk iránt érdeklődést”. Végül elhangzik a legfontosabb ütőérv is: „Az 1961-es párthatározat kimondta, hogy hazánkban a cigány lakosság semmiképpen nem tekinthető nemzetiségnek.” Nincs pozitív fajelmélet! – teszi Vekerdi hozzá, önnön érvelése felett megnyugodva, megfellebezhetetlenül.

Aztán valami olyan történt, amit lidércnyomásos álmaiban sem képzelt. 1981 augusztusa és októbere között tiltakozó levelek tucatjai érkeztek a Kritika szerkesztőségébe. Értelmiségiek és kétkezi emberek emeltek szót az irodalombírálathoz méltatlan gyalázkodáson felháborodva, egyes érvek méltatlansága és tarthatatlansága miatt, a vád alá vett költők védelmében. Amire addig példa nem volt: a cigány és a magyar értelmiség együtt állt a csatasorba. Gyanítható, hogy a pártközpontnak is kellemetlenné vált a vita, hiszen jóváhagyásuk nélkül

aligha adtak volna helyt a lap hasábjain a tiltakozásoknak. Négy hónappal később, az 1981/11. számban hat, nagy terjedelmű szemrehányó-felelő levél is megjelent. **Csalog Zsolt** tartalmának, színvonalának, sikeres kiállításának, tartalmi értékben bővelkedőnek értékelte a kötetet, s felháborítónak Vekerdi módszereit. Azt, hogy gyülekezési tilalmat kérne a cigány költőkre. Legfontosabb megállapítása, hogy a romák hátrányos helyzete nem múltbeli, miként Vekerdi, hanem nagyon is jelenbeli, ahogy a megtámadott költők állítják. **Benkő Judit** is azt kifogásolta, hogy nem volt korrekt Vekerdi recenziója, szerzője maga emel korlátokat. Ő sem gondolhatja komolyan, hogy 1981-ben előnyt jelent cigány értelmiséginek lenni. Felhívja a figyelmet arra is, hogy a világon több nép van, mint ahány nyelv létezik. Az afrikai líra jó része angolul és franciául íródik, mégsem sorolják ezeket az angol és francia költemények közé. Vekerdi legfőbb tévedése szerint az, hogy a cigány kultúrát a múltbeli népdalokkal, népmesékkel befejezettek tekintik, s szeretné lezártnak látni és láttatni. Pedig ez a kultúra él és jelen idejű! – állapította meg. **Kardos Sz. András** azt írta: „A Fekete korall arról győzt meg, hogy a cigányságról, róluk okoskodni, de nélkülük reménytelen vállalkozás. Vekerdi – szerintem – súlyosan elfogultan vádaskodik, de egyetlen verssorral sem bizonyít, ráadásul önelentmondásokba bonyolódik (hol középszerű magyar, hol mitizáló cigány verseket panaszol fel). Kardos úgy ítéli: a szerzők a „kényszerasszimiláció” délibábját kergetőkkel szemben az integritás útját keresik. **Vági Gábor** a képeket veszi védelmébe. Kell-e a képeken a cigány nyomort ábr-

rázolni? – teszi fel a kérdést. Ha van ilyen nyomor, s ha valakinek a cigányság az ügye, annak kell – adja meg rá tüstént a feleletet. A szerkesztőség közli **Bicskei Géza** Füles cigány muzsikusa, a jeles cimbalmos levelét is, aki a bece- és ragadványnevek használata elleni fellépést teszi helyre, hosszan hozva a példákat a cigányzenészek köréből. Nem állhatja meg, hogy ne szaggasson néhányat a középszerűség címkéjén. Büszkén sorolja: Osztóján 1978-ban Móricz-ösztöndíjat, Balogh Attila 1981-ben a legelső verseskötetéért irodalmi nívódíjat, Kovács, Choli és Osztóján SZOT-ösztöndíjat kapott. Miféle közpszerű zsűri osztotta nekik ezeket? – gunyoroskodik, teljes joggal. Végül egy chilei politikai menekült is szót kap. **Amarilis Horta Tricallotis** a cigánykutatótól elvárható hi-telességet és tudományos módszereket, az ellenőrzött és bizonyított állítások alap- elvét kéri számon Vekerdin. Egy személyes és nagyon kínos tapasztalatát is megosztja az olvasókkal: „...megtapasztaltuk, hogy mit jelent, ha az embert cigánynak nézik.” (Durva megjegyzésekben, leköpdősésekben, tettegességekben is volt már emiatt részük.) A felvilágosult emberek kötelessége harcolni az előítéletek ellen – fejezte be levelét.

A folyóirat szerkesztősége megadta a lehetőséget Vekerdinek a viszontválaszra. Tizenkét pontba szedve, szá-nalmasan védekezésbe kényszerülve, gyakorlatilag megismételte állításait. A szerkesztőség is sértett macskakodásba kezd: Vekerdi érveit erősíti. Kapkodnak minden szalmaszál után. Ők is párthatározatok ködmőnébe bújnak, s igyekeznek elkenni a felelősségüket. Védekezésük megemlíti, hogy a Napjaink kritikusa is

hozzájuk hasonló szellemben értékelte az antológiát. Nem tudom, hogy rajtam kívül hányan vehették kezükbe **Mészáros György** ot-tani recenzióját, s döbbsen rá arra, hogy a Kritika nyíltan hazudik. Mészáros ugyanis dicsérte az alkotókat és a műveket is. Egyetlen kérdő mondata cseng csak össze a Kritika kritikájával, amikor azon mereng el, mi indokol-hatja faji alapon egy antológia kiadását. A kérdés azonban nála azzal az óhajjal íródik, hogy leírassa azt a válaszmondatot, amely rögtön a kérdőjel mögött olvas-ható: „ezeknek a verseknek bármely más antológiában helyük lenne”.

Huszonöt évvel ezelőtt a magyar közvélemény azzal szembesült, hogy – Szepesi József „Nyissatok ajtót, emberek!” című versét idézve – a hazai cigányság új korszakába lépett: „Eljött az új, nagy öntudat”, „hogy józan ember-érvel feldúlja mind a putrikat”. Hogy mihez kezd vele a többségi társadalom? Szepesi szerint „Elűzni bűn, kizárni vétek”. Egyetlen lehetőség a befogadás, a beengedés lenne.

Vekerdi – megtagadva addigi múltját – a kirekesztők oldalára állt, az értelmiség színe-java viszont az értelem útját kívánta járni. Magát is védte, amikor szolidaritást vállalt a cigány költőkkel, amikor síkra szállt egy felkent pártitétsszel szemben. A frontális támadás, majd a széleskörű kiállás egységesebbé tette, jó időre összezárt a cigány művészek, írástudók és írástevők sorait is. Azt hiszem, nem járok messze az igazságtól, ha állítom, hogy huszonöt éve, a Fekete korall kapcsán teremtdött meg hazánkban a cigány értelmiség. Emlékezzünk erre negyed század múltán emelt fővel, emelkedett lélekkel!

Hegedűs Sándor

Cigány mandala

(szelíd részlet a levélregényből)

Szia, Matador, Hiányoskám! Mától a cigány ABC betűivel fogom jelölni a leveleimet, nem számokkal, mert amikor a boltban azt mondta a pénztárosnő Feri bácsinak, hogy 1914, majd azt, hogy 1939, 1945, 1952, 1958... stb., hirtelen hányni kezdtem, és már nem is maradt semmi a gyomorban a tegnapi túrós csuszából. Szerintem a túrós csusza tudta bennem, hogy az élet a gondolkodás ura, ahogy te az én uram vagy, csak hogy a te szerkezeted nem változik meg attól, hogy gondolkodom rajtad. Attól csak én változom meg. Valahogy magamban égek téled, mint a hold felülete a holdba örökre, csak sajnos te nem vizsgálsz engem távcsővel. Miért nem? Biztosan azért, mert túl sokat beszélnek a pénztárosnők. Ők miért nem tesznek titoktartási fogadalmat, vagy mit ... tudod, mint a papok, az orvosok és a gyerekek. Miért kell tudni az egész boltnak, az egész IX. kerületnek, hogy Feri bácsi mennyit költött? Ezt csendben meg kellene sügni neki, vagy telepatikus úton megüzenni, vagy átvonulni vele (és minden más vásárlóval is) egy nagyon zárt titkos helységbe, esetleg a WC-be, hullaházba, trafóházba, Országházba, páncélterembe, vagy mit tudom én! De így kikiabálni, ez szörnyű bűntény! Nem?

Amúgy nincsenek rám jó hatással mostanában a számok. 6ÁS! Látod Matador? Ott vannak mindenben, mint a kísértés. Ezek a számizés dolgok tarthatatlanok, egészségtelenek, antidemokra-

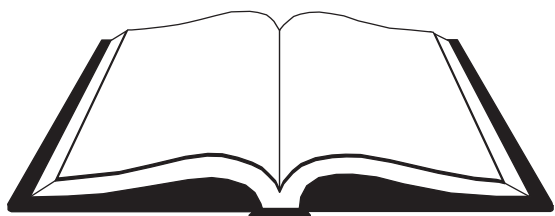
tikusok, vásárlói kisebbségellenesek, aminek radikális megoldása nélkül sosem lesz béke Európában, de még Amerikában is kifolyik a tejfől tőle. Persze Amerikát nem érdekli ez a kis bolt itt az Andor utca sarkán, de hát engem sem érdekel Amerika, ha nekik a Kárpát-medence nem más, nem több, mint megspórolt lehetetlen, mert itt nem eszik véresen a húst. A szegények semmiképp, és ne hidd, hogy most az olajárát akarom felhánytorgatni az amcsiknak, amittől se a szegény cigányok, se a szegény magyarok nem esznek húst metáلكék kedilekben. (Dühtől kivörösödve tiltakoznának, ha enniük kellene?) Nem szerelmem! Amerikának fogalma sincs a hústalanok szükségleteiről. Erről csak a magyar kormányoknak és a mézédés unióknak lehetne FOGALMA, ha lenne foga az almának, de nincs, ahogy költségvetés sincs, amiben anynyira gondolnának a cigányokra, hogy az már felháborító lenne még Nyírbátorban is és orvosi vizsgálatot vonna maga után. De az orvosi vizsgálattól állandósulna az ország dalos ajkain a herpesz, amiből láthatod Matador, hogy az orvoslás is orvoslásra szorul, meg külföldi kulturális kapcsolatokra, hogy legyen munkájuk a dokiknak, hiszen az is ápolás, és FŐ az egészség. Ezt mondják a cigány telepeken is: FŐ az egészség, mint a krumpli, ami valóságos szellemi-testi határázár emel körénk és a burgonyát evők közé, ami lehetetlenné teszi, hogy valaha is beismerjék, hogy a távozó végtermék állaga tök egyforma.

De nem is kell, hogy beismerjék, nem kell ahhoz a szart ismerni, hogy tudjuk kakiban vagyunk és szarul élünk, csak hát ugye, mi is szívesebben mennénk veszendőbe magasabb életszínvonalon, mint ilyen alacsony fokon, ahonnan még anyagi részecskének sem látszunk, nem hogy embernek. Jaj, Matador! Úgy sajnálom szegény Nietzsche-t minden nap és ilyenkor hajnali háromnegyed négykor is, hogy szerinte a halált a körfolyamat győzi le. Nagyon tudatlanul halt meg szerencsétlen, mert hiszen a halált a cigányok győzik le. Naponta! Mit mondjak? Kozmikus dolgok ezek és anyagiak. Politikait csak azért nem írok, mert az ma a csoda fogalmát jelöli és mi jól tudjuk, hogy csodák nincsenek, csak csoda rabbi. Ha azt állítja magáról egy ember, hogy ő jó politikus, akkor én azonnal gyertyát gyújtok érte, hogy Isten sürgősen adja vissza neki a józan eszt, mert a csoda bizonyos értelemben az örültek, a megzavart agyúak világnézete épp úgy, mint a kommunizmus. Bár azzal még cigányként és nőként is egyetérték, hogy a hatalom a társadalmi osztályokra való széthullás terméke, és az erőszak eszköze. Ezt mi cigányok jól ismerjük, hiszen már hétszáz éve meg-
eszközölnek bennünket. Mégis egyben vagyunk még, csak a trendi és támogatott biotermékké válásunk várta magára. Nem baj! Két vizski után megvilágosodik előttem, hogy minden elmenynek meg van a maga törvényszerű lefolyása, tehát a törvények megismerhetők,

még csak egy jó kis szemüveg sem kell hozzá a kínai piacról, pláne nem kell hozzá egy állami ösztöndíj a jogi egyetemre. Azt mondják minek tanuljon a cigány?! A tankönyv sem ekevas, az egyetem pedig a 60-as évek autója: luxus! A tandíj korai, nagy tévedés még Feri bácsi szerint is, megmondta a boltban. De hát egy tévedés széleskörű elterjedése még nem igazolja magát a tévedést.

Tudod mitől félek Matador? Attól, hogy a cigányság eltűnik, széthullik. Hogy szétbomlunk, mint a rádium, csak hogy belőlünk nem lesz hélium. Belőlünk semmi sem marad. De jól van, nem kesergek. Csak azt akartam mondani, hogy boldog szülinapot, hiszen lesz még huszonötödike, meg, hogy voltam a boltban, túléltem, hogy embereket láttam, és ők is túléltek engem. Az ör végig ott volt a nyomomban, talán azt hitte, el akarom lopni azt a rózsaszín öngyújtót. Milyen hülye! Kell is nekem az ő öngyújtójuk! Én még nem felejtettem el, hogy a dörzsölés által hő fejlődik (és a nő...), ezt csak a biztonsági őrök felejtették el. Na, mindegy! Tele vagyok tűzzel, szívem szerint porrá égetném azokat, akik azt hiszik, hogy mi mindig lopni akarunk! Ez nem igaz! Nem igaaaaz! Erről jut eszembe, hogy még le is kell borotválni a nunikámat. Lehet, hogy ez pótcselekvés? Valójában rajtad kívül minden más az... Hát, ez a helyzet! Kérsz svédgombát? Olyan rossz, hogy egy tubus kanesztent is adtak hozzá! Marad a svéd...

Szécsi Magda

KÖNYVESPOLCUNK

Hegedűs Sándor

Június közepére, a vakáció kezdetére időzítette a Fővárosi Önkormányzat Cigány Ház – R o m a n o

Kher a **Réz-**

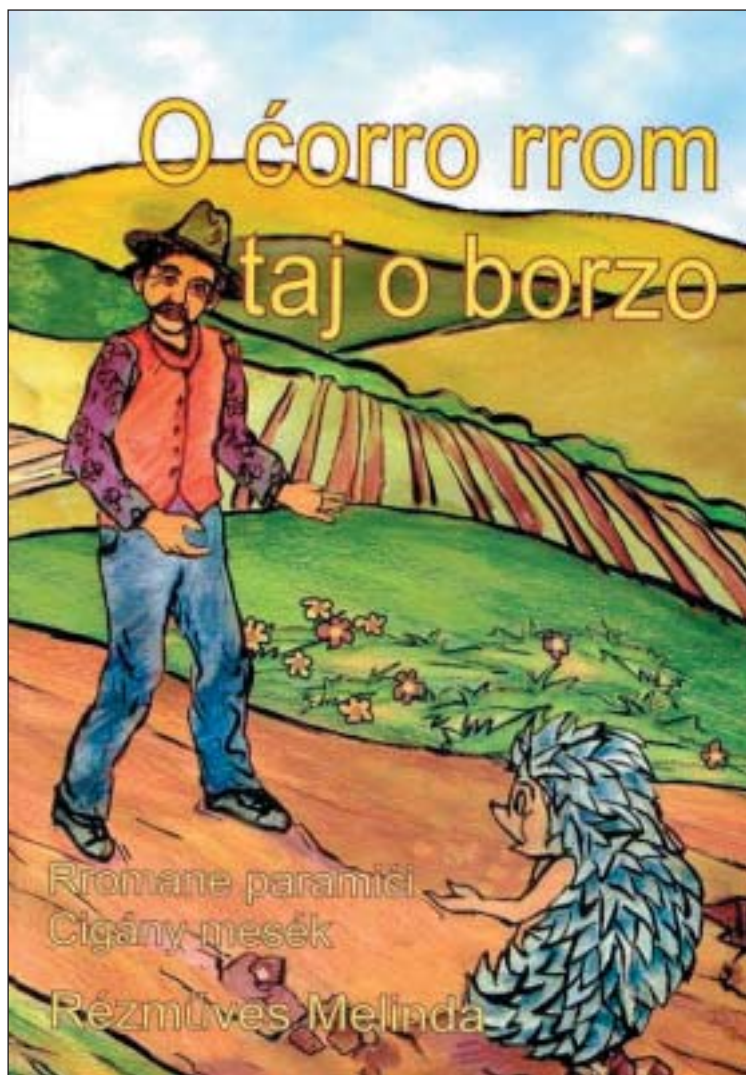
műves Melinda néprajzkutató által gyűjtött és „**O corro rrom taj o borzo**” címmel közreadott meséskönyv bemutatását. A kétnyelvű kötet címlapján és belső borítóján ugyan kevésbé érthető módon, magyarul nem szerepel a cím, de a mesekönyveknél szokatlanul, az ötödik oldalra szer-

kesztett tartalomjegyzékből kitetszik, hogy az említett szöveg annyit tesz: A szegény cigány és a sündisznó.

Az 1880-as évektől, **Wlislócki** és **Herrmann** erdélyi cigány tájszólásban gyűjtött meséitől hosszú út vezet máig. Kárpáti cigány és lovári nyelvjárásban, beás cigány nyelven, de már cerhar dialektusban is adtak ki meséket. (E nyelvjárásban rögzítették néhai **Rostás Mihály** meséit, de „Lujza meséi” címen így adta ki **Rostás Mihályné** is eddig két kötetben a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei cerhar cigány népmeséit.)

mutató eligazít bennünket arról, hogy a romani nyelv vend változatát Magyarország déli részén, a szlovéniai Premukrjében és az ausztriai Burgenlandban beszél-
lik, míg a cerhar Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, illetve a szomszédos kárpátaljai és erdélyi vidékeken járja. Az útmutatót egyébként az a **dr. Marcel Courthiade** állította össze, aki Rézműves Melindát már korábbi munkáiban (pl. az emlékezetes utónévkönyvben) is támogatta. A szerkesztő, úgy tűnik elsősorban olyan olvasókra számít, akik már ismerik a nemzetközi cigány ábécé különleges betűkarakterit. Az eltérő kiejtési szokásokat

Tudom s m á s o m s z e r i n t vend cigány dialektusban Magyarországon még nem jelent nyomtatásban mese, márpedig a Rézműves Melinda mostani könyvében szereplő nyolc mese közül hat e nyelvjárásban íródott, kettő pedig cerhar dialektusban. A kötet végére tördelt kiejtési út-

a romani más nyelvjárásban mozog otthonosan, és saját dialektusát szeretné összevetni másokéval.)

A történetek különben élvezetesekek. Van bennük minden, ami kell. Megcsalátása okán feleségét kettévágó király; emberi szívet, májat fogyasztó szépség; mostohalányát lefejező és káposztáshússá feldolgozó feleség; saját arcát letépő és egy öregasszonnyal feletető cigánylegény; saját gyermekeit lefejező, s kivégeztető apa – hogy csak a horrorisztikus elemeket ragadjuk ki. (Aki azt hinné, hogy mindez szokatlan a mesevilágban, vegye csak górcső alá a **Grimm** testvérek meséit!) Nem ártott volna mindenesetre e tekintetben is eldönteni, hogy kinek szól a történetfüzér: felnőtteknek-e, vagy az aprónépnek. Mesekönyveken szinte kötelező az eligazítás: milyen korosztály kezébe való, itt azonban ez is hiányzik.

A vend cigány meséket kivétel nélkül a Somogy megyei Kisbajomban élő, negyvenhat éves **Pápai Mihály** mondta hangszalagra. A cerhar mesék elbeszélője, a hodászi közösség egykori tagjai ma már égi közönség előtt szerepelnek. Görög bácsi (**Rézműves Mihály**) és **Phuklo Rézműves Mihály** a mesék rögzítése utáni években idehagyta a földi világot.

A „három Mihályok” meséi igencsak különbözőek. Pápai Mihály kiforrott meseszövő, a másik két mesélő nála jóval öntörvényűbb, nehezebben követhető. Pápai szép és ésszerű meserendet tart. Történetei a magyar mesevilágra szoktatott lurkók körében is jól hathatnak, hiszen a jók és a rosszak küzdelmében számos csodás lény, tárgy és próbatételekkel, rendre az előbbieket diadalmaskodnak. A mesék főszereplői közt szegény cigány emberek

forognak, értük lehet szurkolni, velük lehet azonosulni. Az éhezést, a vályogviskókat váltják többnyire csodás palotákra, s még a halottaikat is visszaszerzik, hisz szeretetük határtalan.

Rézműves Melinda az előszavában szándékosan nem tér ki a mesék eredetiségének tárgyalására. **Roman Jakobsont** idézi, aki szerint korunk néprajztudóinak nem feladata ez. Ebben nem szívesen vitatkoznék egyikükkel sem, mégis szóvá kell tennem, hogy akkora egyezésnél, mint az „Okos Binza és a királykisasszony” című mese esetén tapasztalunk, végig kellene gondolni, hogy ha a könyv címdal a „Rromani paramici /Cigány mesék” felirat is szerepel, megkerülhető-e ez a feladat.

(Binza, a cigány fiú három birkát őriz, s állítja, hogy táncolni tudnak. A királykisasszony látva a palotatoronyból, sorra elkunyerálja őket. Az elsőnek az az ára, hogy bokáig, a másodiknak, hogy derékig, a harmadiknak, hogy nyakig kell felhúznia a szoknyáját. Kihirdetik, hogy azé lesz a királylány s a koronabirtokok fele, aki kitalálja, hogy mi van a melle helyén. Binzának nem kell nagyon aggódnia a fele trónért, hisz ő már látta... Akárcsak a malacait táncoltató kiskondás a jól ismert, rajzfilmmé is feldolgozott magyar népmesében.) A meseelemek körbe-körbe járnak. Az egymás mellett élő kultúrkörökben nincs is ebben semmi kivetnivaló. Félre ne értenek! Semmivel nem rosszabb egy mese, ha számos más történet elemeit gyúrja egybe, alakítja át saját hitvilága, erkölce és igazságérzete szerint. A néprajztudós azonban tiszte szerint – különösen, ha ő a szerkesztő is – nem teheti meg, hogy nem értékeli: mennyire új és egyedi, mennyire típusos a közreadott

szöveg. Felmentést ez esetben az adhat, hogy nem tanulmánykötetnek szánták a könyvet. Rézműves maga is ígéri: a szükséges rendszerezést elvégzi majd a jövőben.

A két cerhar mese nem követi a magyar mesénél megszokott stílust, elvarratlan szálak, értelmezést nehezítő elhagyások vannak bennük. Előfordul, hogy a mesemondó az egymást követő kalandokat, epizódokat oly módon fűzi egymás mellé, hogy a történet nem zárul le ott, ahol a mese szerkezeti felépítése megkövetelné – írja róluk a szerkesztő asszony is. Én teszem hozzá, hogy témájuk és megoldásaik is szokatlanok. A „Daliás Tatár”, miként a balladai homállyal magát a cselekményt is szinte elfedő „Szegény pásztorlegény” egy gyerekeknek szánt kötetből jólélekkel kihagyható lenne. Márpedig az kikövetkeztethető, hogy a kiadó gyerekolvasókra (is) számított. A gazdag illusztrációs anyag, annak technikája és alkotói stílusa is erre utal. **Milák Brigitta** nyolc, **Balogh Tibor** kilenc egész oldalas színes rajzzal-akvarellal kelti fel, tartja ébren az olvasói figyelmet. (Milák karakteresebb cigány arcokat hoz, a színekben azonban egyaránt tobzódnak.) A kenyszerű szövegben csaknem tíz százalék az illusztráció és mind színes! Számos gyerekkönyvszerkesztő nyála csoroghat ilyen gazdagság láttán. Ez mindenképpen a könyv egyik nagy erénye. Ez kiemelt elismerést érdemel.

* * *

A könyv és a hozzá tartozó CD a kiadó, a Fővárosi Önkormányzat Cigány Ház – Romano Kher címén szerezhető be.

„Életünk sincs már, ha nem adnak munkát.”

Székesfehérvártól alig félórára van egy falu. A falu egy zöld lankás emelkedő mögött fekszik. Jobbra piros és barna cseréptetős házakat látni, balra pedig az évek óta parlagon hagyott, magasra burjánzott gyom és dudva mögött, omladozó putrik csúfoskodnak. Alig 3–4 család él itt, kb. 30–35 ember, és ha jól számoltam 15 kutya. Legyek és más rovarok terítik be zavartalanul a meztelenül rohangáló gyerekek testét, ami telis-tele van csípésekkel, vörös foltokkal, elvakart sebekkel, de vidámak. Nevetve tapogatják fehér rojtos ruhámat, és két kézzel kapnak a csokik és a kiflik után, amit mindig viszek magammal, ha cigány telepre megyek. A mesekönyvek nem túl kelendőek, de mindig van egy gyerek, aki elfogadja és azonnal belelapoz. Most éppen *Mezey Katalin*: „Kivala Palkó Nemlehet-országban” című könyvét vittem a magamé mellett.

Rostás Gyuszi bácsi, aki az OCÖ-n keresztül üzent nekem, hogy írjam meg az „élete folyását”, egy botokra kifeszített lepedőszerűség alatt ül, mert „a hőség elviselhetetlen a házban, még a vályog se kap levegőt...” – magyarázza. Gyorsan tisztázzuk, hogy nem az OCÖ-ben dolgozom, és, hogy a vele készült interjú a Lungo Drom újságban fog megjelenni. „Hát, hogy az a fain Flórián nem elnök nem tudtam! Idáig nem jutott el a híre. Nincsen nekünk tévénk, mert, hogy áram sincsen, az aggregátor az bedöglött jó tíz éve, de bánja a fene!” – mondja és dohányt csavar barna foltos papírba.

– Jártak itt sokan Pestről és Fehérvárról is. Ha sokan járnak abból tudom, hogy választás lesz. Mindig akkor jönnek, azt mennek is el, mint a vihar, mert hogy itten csak ketten szavazhatnak, a többi nem. Hagytak itt újságot, abba nézegettem magát, amit a putrikról írt. Lássá? Ez az. A Világunk a neve. Nem értek én ebből sokat, csak a magam életét értem, ami teljességgel nem jó,

mert hisz a szegénységben mi a jó? Bárhol éltem, nem volt jó! Mert éltem én Dombóváron is, meg Kislókon, Nagylókon, meg sok felé, amerre vitt a lábam, ha volt munka. De nem sokszor volt. A parasztok úgy tartják, hogy csak az a munka van jól elvégezve, amit ők végeznek, meg hát maguknak végzik, nem másnak. Most is akartam, hogy elmegyek kukoricát kapálni, de nem lehetett, mert a Pityu gazda azt mondta, hogy a családi munkaerő sokkal olcsóbb, a rokonoknak nem kell fizetni, oszt majd ő is visszadolgozza. Hát, mekkora eszük van ezeknek a mi kárunkra! Mink ilyet nem tudunk kitalálni. Pedig én is lennék gazda, ha adná az önkormányzat az ugart a bekötőnél, de nem adja, mert, hogy feltétel, hogy gépek legyenek. Az meg honnan lenne? Egy traktor árát nem kaptam meg egész életemben a munkáért, hiába dolgoztam a földeken. Hogy miért akarnék gazda lenni? Hát, mert az a szabadság! Nekik csak az időjárás parancsol, meg a kukorica,

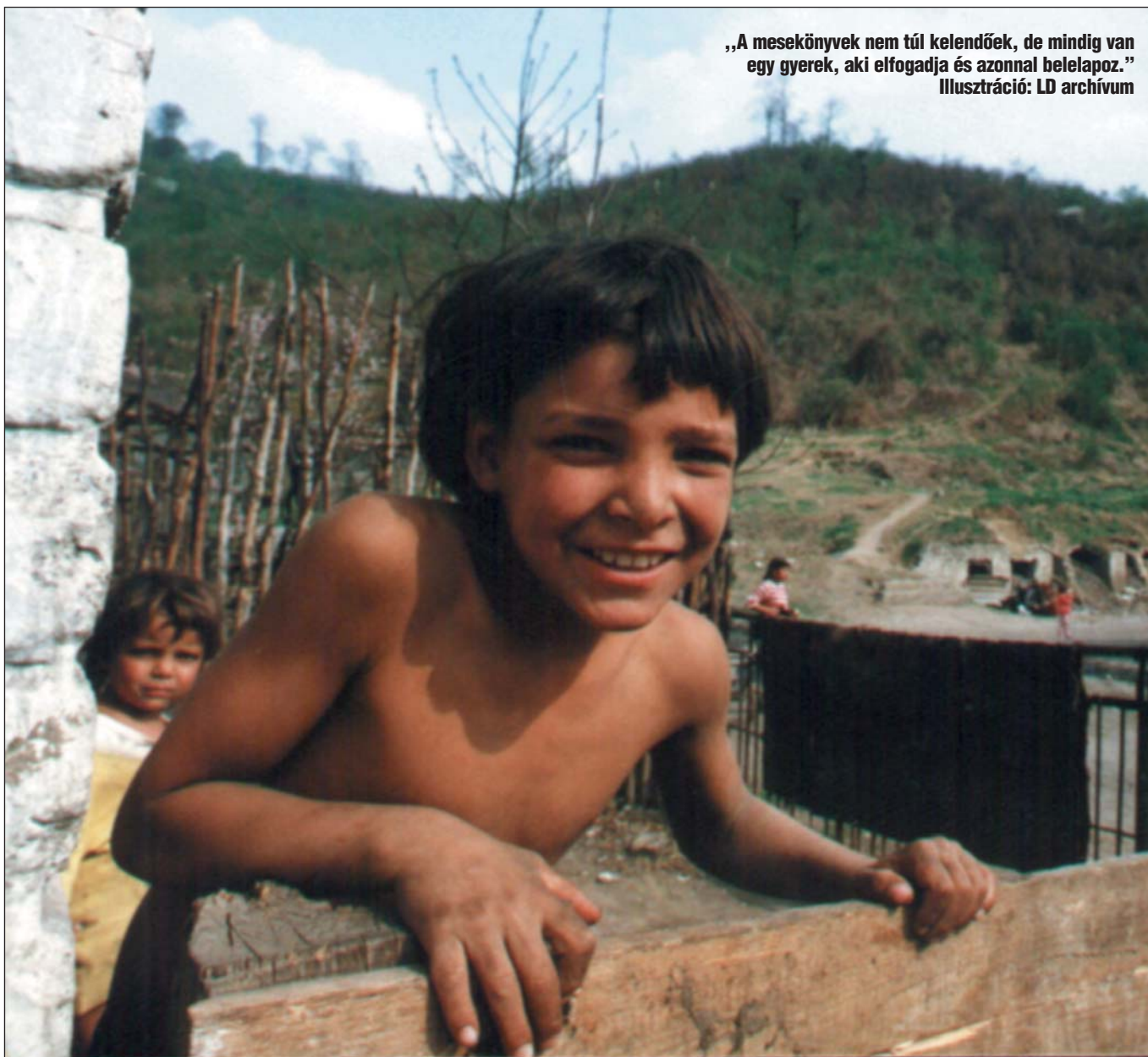
meg a napraforgó. Látott már bólogató napraforgót? Hát, azt már le kell szedni, mert megérett. Engem világeletemben ez érdekelt. A növények. Az állatok nem. A muzsikálás nem. Semmi más nem, csak a kukorica, a napraforgó, a búza, az aratás. Anyámék míg éltek, volt kertünk. Nem nagy kert, de krumpli, káposzta, hagyma, paradicsom volt a földbe mindig. Még csak totyogtam, de apám már kicsi kapát faragtatott nekem egy cigánnyal, és ott kaparásztam velük a földön. Ez itt köves, homokos, semmi föld. Nem terem meg benne semmi, hisz próbáltuk mind. Az asszonyok rózsákat futtattak az ajtók mellett, azok is leégtek, leszáradtak. Semmire nem jó ez a föld. Apám mondta 1962-ben a tanácselnöknek, hogy ne ide épüljön a sok kunyhó, de csak ide épült. Azóta süllyednek, omlanak. Már nem is kunyhók ezek itten, hanem ólak. Gondoztuk mi, tapasztottuk a falakat, de a talajt nem lehet. Az illeg-billeg, tiszta mocsár volt, hiába tettek rá homokot. Gondolták, mink csak

süllyedjünk el! Hát, el is süllyedünk egyszer. Aztán mennek innen a népek Fehérvárra és Pestre lakni, de sorba jönnek is vissza, mert ott sincs életük.

Ez itt mind az én családom, akiket lát. Az asszony neveli az unokámat. A lányaim, vőim most Nagyváradon vannak mind. Batyuznak. Keserves fillérekkel jönnek meg. Azt mondják, hogy tehenet kellene venni, de megette a fene! Úgy se fogadná el a mi tejünket a falu. Nem lesz ezekből gazda soha, de még munkás sem, hisz a magyaroknak sincs munkája. Fehérvárra jártak ezek, oszt már nem járnak, nincs gyár, nincs semmi. Úri gyárak vannak, ilyen kicsi szerkentyűs nyavalyák, amihez nem ért se a paraszt, se a cigány, csak a városi népek, oszt külföldiül beszélnek, mert ezek nem magyar gyárak.

Tessék megírni, hogy életünk sincs már, ha nem adnak munkát. A segély csak akkor jó, amikor osztják. Másnapra már teljes szegyenkezésbe vagyunk! Munka kellene! Tessék el-

„A mesekönyvek nem túl kelendőek, de mindig van egy gyerek, aki elfogadja és azonnal belelapoz.”
 Illusztráció: LD archívum

hinni, mirőlunk azt mondják, hogy nem kár értünk, a cigány az nem hasznos, mink idejét múltuk. Egy ember hogy múlhat idejét? Egy kapa, egy kosár lehet idejét múlt, mert lényegében olyan dolog megyen kárba, aminek már semmi haszna. Már pediglen, aminek semmi haszna, ott kárról se lehet beszélni. De mi emberek vagyunk! Nagy kár értünk. Ezt írja meg, hátha belássák és lesz munka nekünk is. Ezért az írásért sűrgettem, hogy ide jöjjön, mert nem élet ez már így... Az igazat írja meg, oszt ne az jöjjék ki belőle, hogy mink az ország szegylene vagyunk, mert járt itt régen egy ember, és azt írta. Pedig akkor még volt

munka. A vejeim Pesten úzték a kőműves ipart, mint segédek. Nem volt abba semmi szégyenünk. Dolgoz-nánk, ha lenne hol. Nem öröm az, hogy nincs munka, mert a cigány se a levegőből él.

Miből élek? Hát, a kevéske rokkant nyugdíjból, nem dicsekvés ez, fél lábbal a föld alatt lenni... Mert, hogy elhagy a szívem dobbanása, azt van, hogy nincsen gyógyszer se, mert miből lenne... 26 ezer forint jön havonta, csupa szegyen átvenni ezt egy embernek. Volt itt egy sárbogárdi postás, az úgy tett, mintha mindig leejtené a pénzecskét, de persze nem hajoltam le érte soha többet, csak először,

oszt a gyerekek szedték föl a földről... Lássa, nincsen háború itt a mi országunkba, oszt hogy a szívembe tudnak löni puská nélkül is. Nem jól van itten semmi! Amikor én még gyerek voltam, a szegény nem ette meg a szegényt, ha cigány volt, ha magyar volt. Pedig de keserves volt, hát hisz én 1939-ben születtem. Nem ma volt, de emlékszek mindenre. Most meg még a cigány is leköpi a másik cigányt, ilyen világot sose láttam. Mondom a minap a Lusrénak, hogy télire vegyünk egy fél disznót közösen, oszt azt mondja, ő nem közösködik, vesz magának. Ilyen nem volt régen! Ez is, hogy be-költözött a faluba, azóta

ilyen, mert régen csupa szív volt. Hát milyenekké lehet-tek azok, akik Pestig jutot-tak? Hát, kérdezem én, mi-lyenekké lettek? Hát elfelej-tették, hogy cigányok? Vá-lasztáskor egy kiló liszt, oszt ki vagyunk fizetve? A telepet se bontják, ígérték pedig, oszt itt vagyunk e! Süllyed a kunyhó, reped a vályog, jön a tél, átfűteni még a jó Isten se tudja! Haljak meg! A mi-niszterek ha egy napig ci-gányok lennének, másnap felakasztanák magukat, mink meg így kell, hogy éljünk! Hát, ezt tessék megírni, hátha elszégyellik magukat...

Szécsi Magda

„Nyis kuszt nu ávény, dákã nu ãny dã lukru.

Dălã Székesfehérvár nu ãj zsumãtãcsé sász dã párcsã on szát. Szátu szã áflã dãpã on gyál vergyé mik. Pã gyirépt rosu sã bárnã pjetré jescsé pã csicsije lu kãsj, pã szfingã mágã dã mulc ej sé o kriszkuť áfãrã vergyé jescsé, dã urãsemé, bás ákulo jescsé nyiszkej kuljibã duburãtã. Dãbe kusztã áise 3–4 siljéd, kitnu 30–35 om, sã dákã bényé szãmãlãsz pacsi fi 15 kinyé. Muscs sã ált gãndãs szã punyé pã kupij, kãré, fãrã dã caljé umblã pã áfãrã, pã gol peljé szã vegyé sãfel piskãturã áré, bubã szkãrpinãtã szã vegyé, dã jé ãsz ku voje. Ku rĩsz ãm pipijescsé caljiljem sã ku daã mĩnã ápuķã dãlã minyé dulseme, mĩnkãre, sé jo toť duk ku minyé dákã ĩn kumpãnyé mãduk. Kényvije dã puvãsztã nu bás ľjé trãbujé, dã dãje toť jescsé o kupilãs kãré je dãlã minyé sã o umãrã. Áku bás álu *Mezei Katalin*: „Kivala Palkó Nemlehet országban” kényvije ãm dusz ku minyé sã pã áme.

Rostás Gyuszi bãtĩrnu ásã mã o csimãt ĩn kãrcsijé kit szã vju szã szkru „kum o kusztãt” jãl dãszup lipigyo sãgye, pã kãré pã batã o ľjigãt áfãrã, kã „ĩn kãszã áfelã kãldaré jescsé, kit nyis vãjogu nu kãpãtã livigo...” – zĩse. Áj zĩk kit szkriszu áztã ĩn Lungo Drom o fi sã jo nu lukru lã OCO... „Mágã sé bun om ãj Flóriãn, nu ãm scsut kã nu jãl ãj mã hãl mãj mãré om! Pĩnã áise nu o vinyit hiru áztã. Nu ávény noj tivi, nyis luminã nu ávény pacsé fi dã zesé ej, dã nu bãnãjin” – zĩsé sã tãbãk bãgã ĩn pipãros bãrnã.

– Or fosztã áise mulcĩns dã ĩn Pest sã dã ĩn Fehérvár. Dákã mulcĩns umblã dã ĩnrãje scsu, kit vãlasztãs o fi. Tot átunse vinyé sã merzsé dã áise kã plã mãré, kã áise csár duins ásé szavazãlã, álcilje nu. Or ádusz áise sã pipãrosu áje, ĩn sé tu szkrij dã kumpãnyé. Véz? Áztã ãj áje. Lume-cãrã ánasztrã áje ãj numilje. Nu prisép jo mult dã ĩnrãsztã, csár pã kusztu áme prisép, kãré nu ãj bun,

kã sé bun jescsé ĩn szãrãsijé? Ákãr hungyé ãm kusztãt nu o foszt bun. Kã ãm kusztãt jo sã ĩn Dombóvár, sã ĩn Kislók sã ĩn Nagylók, sã mãj pã ált lok, hungyé mã purtã pisariljem, dákã ávem lukru. Dã nu o foszt ĩn mult rĩndurj. Unguri ásã gãngyescsé, kit csár áje lukru ãj bényé fãkut, pã kãré jé fãsé, sã dãnu áluj ãj sé o fãkut nu álu ált. Sã áku ãm ávut dãgĩnd szã mãduk szã kãpãlãszk kukuruz, dã nu ãm putut, kã gãzdzã Pityu áje o zĩsz, kit há mãj lesznyik ĩn siljéd ãj lukru, lu nyãm nu trãbujé szã plãcsãszkã sã jãl o lukrã ĩnnãpoj. Sé firé mãré áré escse, pã ánasztrã pãgubã! Noj áfeã nu gãngyeny áfãrã. Mágã sã jo ás fi gãzdzã, dákã ás kãpãtã pãmĩnt, dã nu kãpãt, kã csár eje kãpãtã, kãré áré áztã sã álã kãr. Dã hungyé ás áve jo? Sé ãm lukrãt ãn kusztum, sé bãny ãm kutãt ku áztã, pãntru áje nu ás kãpãtã on traktor. Dã sé ás fi jo gãzdzã? Kã áje ãj szubudsãgu! Lu jé csár vreme purunsulescsé sã

kukuruzu. Pã minyé ĩn tatã kusztum ázã mã ĩrdikile. Sé ãj ĩn pãmĩnt. Áloturje nu. Nyis lucsálã. Nyimik ált nu csár kukuruzu, gruu, árãtãlã. Kĩnd mãmã ĩnkã kusztã, ãny ávut gãrd. Nu mãré gãrd, dã tot o foszt ĩn pãmĩnt kãrbãjé, verzã, sãpã, pãrádis. Ásã mik ãm foszt, ĩnkã bás kã scsijem szã umblu, kĩnt tãtã m-o fãkut ku bãjãs álc o szãpã mikã dã ĩn ľjẽmn, sã ku áje fãsem pãmĩntu. Áztã áise ku petrã ãj, ku humok, nyimik pãmĩnt. Nu krescsé áise ĩnrã áztã nyimikã, ãny sirkãt toc. Cĩgãnsi flaré or bãgãt lãngã usã, dã sã eje sz-or ársz, sz-or uszkãt. Pã nyimikã nu ãj bunã pãmĩntu áztã. Tãtã zĩse mã ĩn 1962, kit nu áise fãkã kuljibi escse, mulc, dã áise or fãkut. Dã átunse szã merzsé unã, szã duburescsé. Escse mã nyis nu ãsz kuljié, escse kosinã ãsz. Sirkãny noj sigogye, fãseny fãlurje, dã pãmĩntu áfelã ãj. Jãbã or pusz humok pã perté. Or gãngyit sã ásã ãj bényé lu bãjãs. Merzsé dã áise sinyé numã pacsé ĩn

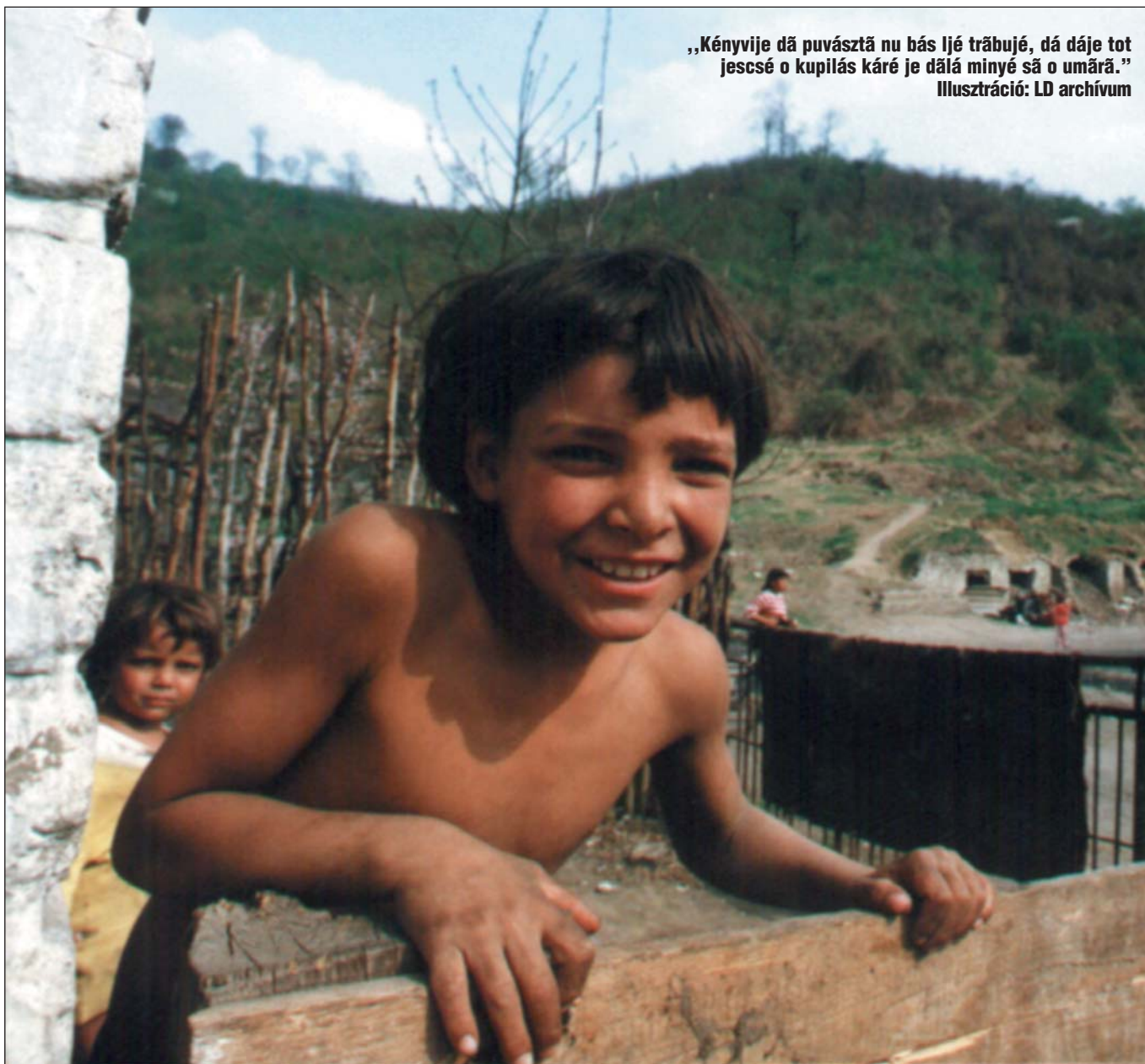
Fehérvár, ĩn Pest, dã toc vinyé ĩnnãpj, kã nyis ákulo nu ãj kuszt.

Escse áise toc ámé siljéd ãsz, pã sinyé véz. Cĩgãnkãm o krescsé pã unokãm. Fecsiljem, sã bãrbãtuli toc ĩn Nagyvárad ãsz. Ku trãsztã, Ku csinijit bãny vinyé ákãszã. Áje zĩsé kit ár trãbujé szã lany o vãkã, o mãnkã-tã pãgubã!

Nyis dãje nu ár ápuķã szátu dãlã noj lãpcsije. Nu o fi dã-n jé gãzdzã nyis kĩnd, dã nyis lukroj, kã nyis unguri nu áré lukru. Or umblãt ĩn Fehérvár, dã áku mã nu umblã, nujé nyimikã lukru. Csár sãfel-sãfel lukru jescsé, hungyé sé scsu jo sé fãsé, sã nu szfãtãjescsé ákulo ungu-rescsé, kã nu ãsz ungar lok dã lukrãt.

Szkrijé kit nyis kuszt nu ávény, dákã nu ãny dã lukru. Sã kãpãtãny bãny csár átunse ãj dãsztulã, kĩnd ãny dã. Pã ált zĩ ĩn rusĩnyé ãs csény! Lukru ãny trãbujé! Áje zĩsé dã noj, kit noj nu fãseny hãszon, noj mã nu trãbuny ĩn lume áztã. Kum ãj

„Kényvije dă puvásztă nu băs lje trăbujé, dă dăje tot
jescsé o kupilás káré je dălă minyé sã o umără.”
Illusztráció: LD archívum

áztá ásá? Áztá pacsé szã zikã pã o szopã o pã kusár, dã pã om kum pacsé áfelã szã zikã. Sé nu áré hásznã áje dãnu nyis págubã nu áré. Dã noj aminy às csény! Págubã ár fi pãntu noj. Áztã szkrijé zszosz, darã átunse ny-or dã lukru. Pãntu áztã ám ávut dăgînd szã vij māj repé, szã szkrij áztã zszosz, kã nu ãj kuszt áztã ásã... Sé ãj ánume áje szkrijé, nu áje szã fijé, kit noj às csény rusinã lu lume, kã o foszt áise dã mult on om, sã jãl áje o szkrisz. Mágã átunse inkã o foszt lukru. Zsinyiri umblã în Budapest, lukrá, fãse kãs. Nu o foszt áje dã rusînyé. Ány lukrá, dákã ár fi hun-

gyé. Nu ãj dã fãlusijé, dákã nujé lukru, kã nyis bãjasu nu dã în livigo kusztã.

Dã în sé kusztu? Dãnu dã-n pucîn bány pã sã dăje kápãt, kã bicság misz, nu ãj áztã dã fãlã, kã ku on pisor dászup pãmînt misz... Pãntu kã nu tot ãm luvescsé szufljitu, áje ãj, kã nyis vrãzs nujé, dã în sé ár fi... 26 ezãré flurinc kápãt în tatã lunã, csár dã rusînã ãj kînd ápukã omu. O foszt áise o pustás dã Sãrbogárd, ásã o fãkut kákînd ár fi kász bányi dã-n mînãj, dã dãnu māj mult nu m-ám ápljikát lá jé csár mânti, dápã áje kupiji or lat szusz bányi dã pã pã-pãmînt... Véz nujé bătãlã

máré în lume ánasztrã sã ásã kum scsijé szã înpuskã în szufljitu fãrdã puskã. Muj bun áise nyimikã! Kînd jo mik kupil ám foszt nu o mánkã szãráku pã szãrák ákár bãjás o foszt, ákár ungur. Mágã ku sé ámarã o foszt jo dãnu în 1939 ám ánuszkut. Nu áku o foszt, dã ãm vinyé în firé sigogyé. Áku mágã sã bãjasu szkipã pã bãjás áfelã lumé nyis kînd nu ám vãzut. Zik kárévã zî lu Lusré, kit szã lany o zsumãtácsé pork duins pã jãrnã sã ony pãrci, zisé jãl nu je ku nyime unã, jãl s-o la sã gátã. Áfelã nu o foszt kînvã! Sã jãl dákînd o fuzsit în szát, dã átunse ãj áfelã, kînd áise o

sãzut csiszt sã csár szuflit om o foszt. Na véz áfelã ár fi re sinyé ár fi mérsz pînã lá Pest? Csé în tréb, dã séfel às csény. Dã ár mujtát kã bãjás às? Kînd ãj válusztás o kilevé dã fãjinã sã ku áje ny-o plãcsit áfãrã? Sã pã kumpãnye or zduburã áje or zîsz, sã áise às csény. Szã lunykã, szã-n krápé kuljibã, vinyé jãrnã, nu pucsény cînye kãldu în lontru nyis ku Dimizo. Szã mor! Aminyi máré dákã o zî bãjás ár fi, szã ár szpãnzurã szusz pã áltã zî, noj mágã ásã trãbujé szã kuscsény! Náku áztã szkrijé zszosz, pãrkã lj-o fi rusînã...

Szécsi Magda
Fordította: Varga Ilona

Új sorozattal, a Lapozó-val szeretnénk megörvendeztetni olvasóinkat. A Lapozóban olyan írásokkal szembesülhetnek, amelyek a rendszerváltás előtt jelentek meg. A sorozattal elsősorban az a célunk, hogy gondolkodásra, a múlt és a jelen társadalmi változásainak összehasonlítására serkentsük olvasóinkat, mert ha jobban ismerjük az igazságot, akkor kénytelenek vagyunk felülvizsgálni a múlthoz való viszonyunkat is. Az átértékelés pedig néha gyötrelmes, de megéri. A Lapozóban lesznek olyan írások is, amelyek kimondottan a szórakoztatva tanulást szolgálják. Jó lapozást kíván minden Kedves Olvasójának az LD szerkesztősége.

Szepesi József

Mi, vagonpakolók

„Sikerült megraknunk az egyik vagon. A másikba is belekezdünk, de – év eleje lévén – megrendelés- és anyagihiány miatt a kellő mennyiségű áru sehogy sem akar levánszorogni a szalagokról. Megint csak állunk. Kínos tétlenségünk végül szemet szúr az illetékeseknek. Ravasz, aki tán maga sem tudja, mi a beosztása, azonnal intézkedik. Akkurátus, jól begyakorolt, öntudatgyanús utasítások szikráznak felénk. Ravasz huszonöt éve dolgozik a gyárban, és nagyon büszke a beosztására, mely a leg-sokoldalúbb semmittevésből áll. Első és legfontosabb feladata (őszere) az exportáru-szállítás zavartalan biztosítása, ami kis jóindulattal meg is felelhetne a valóságnak, ha – mint előszeretettel hangoztatni szokta – fizikai teljesítőképességünk nem állna mélyen alatta az ő szervezői zsenialitásának. Így három exportszállítmányból egy, legfeljebb két vagon „tökéletlen” árut küld csupán vissza a nyugati megrendelő. S ez kétségtelenül az ő lelkiismeretes munkájának is köszönhető. Az elismerést ter-

mészetesen – mind anyagi, mind erkölcsi értelemben – meg is kapja érte. Azt hiszem, kedvenc szavajárása, mely szerint a gyár nem fejesthén, tükrözi leginkább Ravasz kaméleon-jellemét. De jellemző ez az egész közép- és alsó szintű vezetésre, sőt az alkalmazottakra is. Józan például, aki még nem töltötte be az ötvenedik életévét, és kitűnő fizikummal rendelkezik, gyakran panaszkodik, hogy harminc év alatt nem hajtott negyedrészt annyi hasznot sem a népgazdaságnak, mint például Béci vagonpakoló három év alatt. Igaz, a vagonpakolás nem igényel különösebb képzettséget. A meőellenőrzés viszont igen. De ez a legnagyobb jóindulattal sem tételezhető fel sem Ravasz, sem Józan személyét illetően. A vagonpakoló cigányokkal szembeni előítélet persze, természetesen részükről a legintenzívebb. S ezt nem is titkolja egyikük sem. Józan gyakori véleménye: túlságosan sok támogatást kapnak a társadalomtól. Ravasz szerint legtöbbjük csak azért vállal munkát, hogy öt-hat gyerek után kaphasson segélyt.

Nem csoda hát, ha a cigányok sem szeretik őket. S ezt ők sem titkolják természetesen. Ravasz buzgalmát látva, most is van egy-két csípős megjegyzésük. Béci, a legeléesebb nyelvű, azonnal az elevenébe vág: „Akkor patogtál volna így, amikor néhány évvel ezelőtt még együtt raktad velünk a vagon, és a gáztűzhelyeket hullámpapírral akartad ki-rögzíteni...!” „Az volt a cigány munka” – kontrázza meg Böregér.

A gáztűzhelyeket a vagonba ugyanis oldaldeszkák és álló szorítólabák segítségével szoktuk rögzíteni, s ha e munkafolyamatnál netán hibák, hiányosságok fordulnak elő, Ravasz és Józan gúnyosan cigány munkának szokta titulálni.”

* * *

„Csocsó elbeszélésével nem mondott újat nekünk. E problémákat nap, mint nap, szinte szóról szóra tapasztaljuk valamennyien. Az a tény azonban, hogy a készáruraktárban jelenleg mindössze tizenkét vagonpakoló dolgozik, s munkájuk felett az intenzív ellenőrző-irányító

tevékenységet tíz vezető, velük csaknem azonos létszámú személyzet gyakorolja, azt hiszem, minden szónál világosabban beszél. Ráadásul a dolgozók becsülésének leghalványabb megnyilvánulása sem észlelhető soha e vezetők részéről. Különösen a cigány dolgozókkal szemben. De ez, azt hiszem, nem csupán ezen a munkahelyen, s nemcsak cigány segéd munkások vezetőinél fordul elő.

B. Lajos például az Ü.M. dolgozója, művezető-helyettes, pártalapszervi szervező titkár, szintén cigány származású: négy évig volt KISZ-titkár, egy megyei politikai delegáció tagjaként nyolc napot töltött Kemerovóban, hatéves párttagsággal, ötéves munkásorgtagsággal rendelkezik, egyszeres kiváló dolgozó, egyszeres kiváló munkás, és a KISZ KB-oklevél egyszeres tulajdonosa. Néhány nappal ezelőtt történt beszélgetésünk alkalmával mégis a következőket mondta:

– Tizenhat éves munkaviszonnyal rendelkezem, s ez az első munkahelyem. 31 éves vagyok. Az Ü.M. Kiváló Ifjúsági Brigádja címet

két alkalommal nyerte el brigádom, a vándorzászlóval együtt. Jelenleg egy 80 fős műhely szakszervezeti szemináriumának is vezetője vagyok. Ennek ellenére szakmailag és politikailag hiába érzem legalább olyan képzettnek (vagy képzetebbnék) magam, mint a nem cigány vezető, származásom miatt, úgy érzem, még mindig hátrányos helyzetben vagyok. Hogy miért? P. Gyula, akinek megfelelő iskolai végzettsége ellenére szakmai, valamint politikai képzettsége beosztásához mérten egyáltalán nem kielégítő, s a fent magamról említettek P. elvtársról sem politikai, sem gazdasági vonatkozásban el nem mondhatóak, annak ellenére, hogy én két éve szerepelek a káderelőképzési tervben, mint művezető – két éve helyettesíték is –, a közelmúltban megkapta a vezetői kinevezést, véleményem szerint teljesen jogtalanul, mert munkám alapján azt én érdemeltem volna meg...

B. Lajos tehát, aki értelmiségi, vezető, és munkáját lelkiismeretesen, ifjúkommunistához méltón végzi (a fentiek és főnökei véleménye alapján legalábbis erre lehet következtetni), nem érzi magát teljes értékű embernek a nem cigány vezetőkkel szemben. A példa mindenesetre elgondolkasztató. B. Lajos hasznos, tudatos építője a társadalomnak, s remélhetőleg eljön az az idő, amikor példáját a cigányság százai, ezrei követik. S nem kerül többé hátrányos helyzetbe a munkahelyén senki csupán a származása miatt!”

* * *

„Csocsónak igaza van. Felmérések bizonyítják, hogy a cigányok igenis akarnak, sőt, sok esetben sokkal

jobban akarnak dolgozni, mint mások. A cigányok számára ugyanis a munka társadalmunkban életmódváltást, egyszersmind felemelkedést is jelent. Köztudott, hogy huszonöt-harminc évvel ezelőtt még csak nem is dolgozhatott akármilyen cigány a gyárban. Részükre tehát kitüntetés, s a teljes emberré válás tudatát jelenti a munka. Mindez viszont természetesen nem mondható el arról a segédmunkásról, akinek az apja például iskolaigazgató, az anyja meg mondjuk pszichológus. Annál inkább sem, mert az ilyen emberek számára a kétkezi munka általában lealacsonyító, megalázó tevékenységet jelent. Így van ezzel, gondolom, Piás is, akiről saját elbeszélése alapján mindannyian tudjuk, hogy földönfutónak éppen nem nevezhető családból származik, ő maga pedig jó pár évig a hadsereg hivatásos tisztje volt. Ezek tények, s azt hiszem, nem igényelnek bővebb magyarázatot. Kérdés csak az, hogy az oly gyakran emlegetett életmódváltás eredményeként a népgazdaság számos iparágában jelenleg intenzív termelőtevékenységet folytató cigányok felemelkedtek-e már a ma munkáságnak nevezett társadalmi réteg szociális-kulturális nivójára. S mit felelhetnek erre az illetékesek?

A társadalmi munkamegosztás hierarchiájában a legalacsonyabb szinten állnak, így egy főre jutó keresetük jóval alacsonyabb, az átlagosnál. Életkörülményeiről az 1971. évi felmérés részletes adatokat közöl. 1971-ben Magyarországon egy dolgozó átlagkeresete országos viszonylatban 2420 Ft volt, a cigány dolgozók átlagkeresete 1917 Ft. A jelentős életszínvonalbeli különbség inkább a magas

családlétszámból adódik: a magyar családokban a gyermekek száma alacsonyabb, és az asszonyok is keresnek, így a családban az egy főre jutó jövedelem 1174 Ft volt, míg a cigányoknál csak 540 Ft. Száz keresőre magyar háztartásokban 82, cigányoknál 244 eltartott jut. Az alacsonyabb jövedelem mellett közrejátszik gazdasági visszamaradottságukban az a tényező is, hogy a cigány háztartásfők jelentős része még nem tudta kellőképpen megtanulni keresete ésszerű beosztását, régebbi hagyományos életformájukban ismeretlen lévén a jövedelemmel való gazdálkodás.

Villany a cigánylakások 44 százalékában nem volt, ezen belül az oláh cigányoknál 65 százalékban hiányzott a villany. Vívezeték a cigánylakások 8 százalékában van (túlnyomórészt Budapesten), kút a cigánylakások 16 százalékához tartozik. Sok helyen a kút lakástól való távolsága 100 méternél nagyobb. A lakások fele nem rendelkezik árnyékszékkel. Nem ritka az a telep, ahol 30–40 személyre jut egy árnyékszék. Csatornázás – Budapestet leszámítva – az oláh-cigány-lakások 99 százalékában nincs. Földpadozatú a lakások 60 százaléka. Az írástudatlanok száma a magyar cigányok között 33 százalék, oláh cigányok között 54 százalék volt 1971-ben, elsősorban az idősebb nemzedékből (ez a szám évről évre csökken, s ma már csak 30 százalék az analfabéta). Felsőfokú végzettséggel a cigány származásúak egy ezreléke, középfokúval fél százaléka, általános iskolával 10 százalékuk (fiatalok közül 20 százalék) rendelkezett. A munkaképes férfiak 85,2 százaléka dolgozott, háromnegyed részt állandó jelleggel, egynegyed

részben alkalmi munkában. Az iparban és építkezéseken dolgozott férfiak 55 százaléka, a mezőgazdaságban 12 százalékuk. Szaképzettséggel a cigány dolgozók 11 százaléka rendelkezett.

A legnagyobb probléma talán ma is az, hogy a cigányság több mint 70 százaléka él falun – Budapesten mintegy 25.000 cigány él (8 százalék), vidéki városokban 45.000 (14 százalék), falun 250.000 (78 százalék) –, s korábbi életmódjuk miatt többségük rokkant, leszázalékolt, stb. Hátrányos helyzetük, valamint vidéki illetőségük miatt tehát nehezen jutnak tanácsli lakáshoz. Igaz ugyan, hogy 1975 óta a szociális követelményeknek nem megfelelő helyeken 180.000,- Ft kamatmentes kölcsönt kaphatnak (nemcsak cigányok!), harmincévi törlesztésre. Házvásárlásra pedig (csak cigányok) 100.000 forintot. A probléma azonban az, hogy ezért az összegért csak falun, tanyákon, a szociális körülményeknek nem megfelelő lakásokat lehet vásárolni. A telepről kikerültek ennek ellenére a korábinál jobb körülmények között élnek, állatokat tartanak, földet művelnek, mintegy megcáfolva a róluk kialakult közvéleményt, amely szerint lusták, alkalmatlanok a paraszti munkára. Meg kell jegyezni tehát: egyáltalán nincs igazuk azoknak, akik úgy vélik: elegendő annyit tudni a cigányokról, hogy miképpen lehet őket munkakerőként felhasználni, úgy ahogy vannak”. A szocialista társadalomban ugyanis cél, hogy segítségük az emberek között levő nagy kulturális különbségek felszámolását, akár cigányokról, akár nem cigányokról van szó.”

Napjaink. 1981. 6. sz.

T'aven roma!

Újabb egy hetet töltöttünk az Oktatási Alapítvány által szervezett hagyományörző táborban Szolnokon, ahol 20 gyerekek együtt élvezték a közösség erejét, az összetartozás csodáját. Azok a programok, amelyekben részt vettünk,

„Híres”

mind – mind azt a célt szolgálták, hogy cigányságunkat méltón, büszkén merjük megélni a hétköznapi életben és az ünnepekben egyaránt. Csatakiáltásunk is „Ügyes vagyok! Okos vagyok! Szép vagyok, és Cigány vagyok!” azt erősítette bennünk, hogy merjünk cigánynak lenni a családjában, az iskolánkban, a barátainkkal és a magyar társadalomban. Céljaink megvalósításához nagyon sok segítő kézre találtunk. Ellátogatott hozzánk „Alidoki”, egy Jemenből származó orvos, aki hazája kultúrájáról mesélt nekünk. Vendégünk volt „Híres”, egy oláh-cigány asszony, aki ma is hagyományok szerint él. Általa hiteles forrásból ismerhettük meg az oláh-cigány szokások jellegzetességeit, ruhaviseletük szépségét. A cigány nyelv alapjait Géczy Józsiától tanulhattuk mindennap, beépítve játékos fejlesztő foglalkozásokba. Egy egész délutánt töltött közöttünk Bíró Peti többszörös magyarbajnok bokszo, aki azon túl, hogy megismertette a sportág szépségeit a gyerekekkel, a sportolás hasznosságára, személyiségnevelésére, filozófiájára is felhívta a figyelmünket. Kókény Kálmán bűnmegelőzési főelőadó pedig a mindennapi társadalmi veszélyek elkerülésére tanított technikákat nekünk.

Egynapos kirándulás keretében megcsodálhattuk az Országházat, sétáltunk az állatkertben és a ligetben.

Egy közös „buli” volt a hét, mely észrevétlenül tanított cigánynak lenni.

Köszönjük a Toma-Bau zRt.-nek, Géczy Józsefnek, Bíró Péternek, Lukács Adorjának, Lukács Ferencnének, Németh Rozálynak, Gál Jánosnak, Halász Istvánnak és a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítványnak, hogy támogatásukkal hozzájárultak e feledhetetlen hét megvalósításához. Lukács Ilona táborvezető

Fotók: Halász Katalin

Több televíziós társaság is kíváncsi volt ránk.

„Alidoki” hazája, Jemen kultúrájáról mesélt nekünk.

Az Alapítvány elnöke, Paksi Éva naponta meglátogatott bennünket.

Száguldás, honda, szeretem... Géczy Józsi bácsi nemcsak a cigány nyelvet oktatta nekünk.

Bíró Peti (középen) többszörös magyarbajnok bokszoló, mellette (bal szélén) Pálfi Ricsi, jobbján pedig mindenki Adorjánja.

Éhesek vagyunk, enni akarunk... Vacsorára várva.

Vargacz Regi találkozása a bokszkesztyűvel. Mellette Sléder-Molnár Gabika.

Kökény Kálmán a mindennapi társadalmi veszélyek elkerülésére tanított bennünket.

A táborvezető és a lányok.

Barátnők: Horváth Zsüli és Tóvizi Liza.

Igy szerettük egymást!

Pihenő az állatkertben.

OM-pályázat: roma kisebbségi nevelésben, oktatásban felhasználható kutatások támogatása

Az Oktatási Minisztérium pályázatot hirdet a roma kisebbségi nevelésben, oktatásban felhasználható kutatások támogatására.

A pályázók köre: A fenti témák kidolgozására vállalkozó magyarországi kisebbségi kutatóintézetek, kutatócsoportokat működtető jogi személyek, romológiai tanszéket működtető állami és az állam által elismert felsőoktatási intézmények.

A pályázat célja: A roma kisebbségi óvodai nevelés és iskolai nevelés-oktatás hatékonyságának elősegítése.

A pályázat tárgya: az óvodai anyanyelvi és kulturális nevelés, illetve az iskolai nyelvvoktatás hatékonyságának vizsgálata; a roma kultúrához való aktív kötődés kutatása, annak vizsgálata, hogy az iskolás korosztály hogyan vesz részt a roma kulturális tevékenységekben (hagyományőrzés, irodalom, zene-és táncművészet, képző-és iparművészet stb.).

A pályázat leírása: A jelen pályázaton felhasználható **pénzügyi keret mindösszesen 4 millió Ft**, amelynek pénzügyi fedezete az Oktatási Minisztérium 2006. évi költségvetésében a 11/7/12-1 Anyanyelvi tankönyv- és más nemzetiségi oktatásfejlesztési feladatok támogatása című fejezeti kereten ténylegesen rendelkezésre áll.

Az elnyerhető támogatás **alsó és felső határa:** 100 000 Ft–1.500 000 Ft

A támogatási összeg **felhasználható:** a kutatási programmal kapcsolatos költségek fedezésére.

Nem igényelhető támogatás a konferenciák és egyéb rendezvények valamint külföldi tanulmányutak költségeire, felszerelésekre, illetve eszközbeszerzésekre.

A támogatás típusa: egyszeri, vissza nem térítendő támogatás.

A támogatás összege a szerződéskötést követően 30 napon belül átutalásra kerül.

A szerződéskötés feltétele a nem az oktatási miniszter felügyelete alá tartozó költségvetési fejezetbe sorolt jogi személyek esetében a támogatási szerződésben meghatározott tartalmú inkasszó felhatalmazás csatolása.

A pályázati dokumentáció (pályázati űrlap, köztartozásról szóló nyilatkozat) **csak elektronikus úton** – a pályázati kiírás hivatalos honlapján – a www.oma.hu honlapon érhető el.

A pályázat beadási határideje (a postabélyegző kelte): 2006. október 2.

A pályázat teljes dokumentációját egy borítékban, kizárólag postai úton kell eljuttatni az OM Alapkezelő Igazgatósága alábbi címére: Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága Felsőoktatási Pályázatok Osztálya 1244 Budapest; Pf.: 920

A borítékon fel kell tüntetni: „A roma kisebbségi nevelést, oktatást segítő kutatások támogatása” pályázat

NCSSZI-pályázat: Roma fiatalok bekerülési esélyeinek növelése a felsőoktatásban

A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet pályázati úton pénzügyi keretet biztosít emelt szintű érettségire, illetve felsőfokú tanulmányokra való felkészítésre.

Ki vehet részt: Az emelt szintű érettségire, illetve felsőfokú tanulmányokra felkészítő tanfolyamra, a 2006/2007-es tanévre, **azok a roma/cigány fiatalok** jelentkezhetnek, akik gimnázium vagy szakközépiskola 12. évfolyam nappali, esti vagy levelező tagozatos tanulói vagy korábban érettségiztek és szeretnék felsőfokú tanulmányokat folytatni.

A pályázat leírása:

A jelentkezéshez szükséges dokumentumok:

- a tanuló önéletrajza, amely tartalmazza, hogy milyen szakon szeretne továbbtanulni valamely felsőfokú intézményben (családi háttér és anyagi helyzet ismertetése)
- az önéletrajzba írtatok le melyik megyéhez tartoztok, mert az előkészítő megyei szinten működik
- érettségi bizonyítvány fénymásolata
- a 2007-ben érettségizők a 11. évfolyam év végi lezárt bizonyítványának hiteles másolatát csatolják
- a helyi cigány kisebbségi önkormányzat vagy helyi cigány civil szervezet ajánlása, ennek hiányában a települési önkormányzat jegyzőjének támogató nyilatkozata, mely tartalmazza, hogy a pályázó a pályázati feltételeknek megfelel.

A pályázatok elbírálási határideje: 2006. október 20.

A felkészítő tanfolyam kezdési ideje legkésőbb: 2006. október 30.

A jelentkezéseket az alábbi címre kell beküldeni 2006. szeptember 30-ig:
Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet (1134 Budapest, Tüzér u. 33-35.).

További információ: Rostas Krisztina romaügyi referenstől krisztina.rostas@ncsszi.hu e-mail címen vagy (061) 465-5000/126 melléken, 06 20 46-55-668-as telefonszámokon.

Nemzetiségeink múltja és jelene c. fotópályázat

A Magyar Művelődési Intézet első alkalommal hirdeti meg nemzetiségi fotópályázatát „Nemzetiségeink múltja és jelene” címmel.

Ki vehet részt: A fotópályázaton bárki részt vehet életkortól, foglalkozástól és lakóhelytől függetlenül.

A fotópályázat ez évi kiemelt **témája:** „Nemzetiségeink múltja és jelene az épített kultúrában”.

A pályázat leírása:

Kategóriák:

- dokumentumfotók
- művészfotók
- riportfotók

Egy pályázó maximum 12 db fekete-fehér vagy színes – bármilyen technológiával készült papírképet küldhet be, a három kategória között bármilyen megosztásban.

A beküldött képek **mérete** 13x18 cm legyen.

A fotókat semmilyen hordozó anyagra nem kell felragasztani!

Az előre elkészített **paszpartuk ablakmérete** 12,5x17,5 cm. (Tehát az ennél kisebb képeket nem takarja, az ennél nagyobbakat pedig túlságosan is. Ezért fontos a megadott méret betartása!)

Valamennyi **fotó hátoldalán olvashatóan szerepeljen** a – **nevezési lappal** egyezően – a kép sorszáma, a szerző neve, postacíme, továbbá település neve vagy más pontosabban meghatározható földrajzi hely, ahol a kép készült.

A rendezők javaslata, hogy mindezeket az adatokat egy öntapadós etikettre írják rá, s csak ezután ragasszák fel a képek hátoldalára. (Az alapvető információk nélkül beküldött képeket nem továbbítjuk a zsűri számára.)

A pályázóknak **nevezési lapot** kell kitölteni.

A nevezési lapon szereplő információk egyezzenek a fényképek hátoldalán olvasható felirattal.

A pályázóknak nevezési díjat nem kell fizetni.

A beküldött fotókat a Magyar Művelődési Intézet Nemzetiségi Osztálya archiválás céljából megtartaná, ha ehhez a pályázó hozzájárul. A fotók későbbi felhasználása esetén a szerzői jogról szóló törvény alkalmazása irányadó.

A kiállítandó képeket az intézet munkatársaiból és az adott nemzetiség szakembereiből létrehozandó szakmai zsűrik választják ki.

A kiállítás rendezője a Magyar Művelődési Intézet.

A fotókiállítás megnyitójára és a pályadíjak átadására 2006. december 17-én a Kisebbségek Napjához kötődő Nemzetiségi Gálán intézetben kerül sor.

Díjazás:

1–5. díj: 5000–5000 Ft értékű fotóművészeti album.

Különdíjak: 10 db 3000–3000 Ft értékű fotóművészeti album.

A különdíjak száma a felajánlások függvényében nőhet.

A pályázatokat 2006. október 1-ig kell a Magyar Művelődési Intézet címére eljuttatni.

További információ: Magyar Művelődési Intézet (1011 Bp., Corvin tér 8.), Lukács Mária (tel.: (061) 201-5053; fax: 225-6041; e-mail: lukacsm@mmi.hu)

HM-NCSSZI pályázat: „A hivatásos katonai pályát választó roma/cigány fiatalok esélyeinek növelése a katonai felsőoktatásban és tiszthelyettesképzésben”

A Honvédelmi Minisztérium és a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet pályázatot hirdet
„A hivatásos katonai pályát választó roma/cigány fiatalok esélyeinek növelése a katonai felsőoktatásban (ZMNE) és tiszthelyettesképzésben”.

A HM és a NCSSZI pályázati úton
pénzügyi keretet biztosít emelt szintű érettségire–felsőfokú tanulmányokra való felkészítésre.

Az emelt szintű érettségire–felsőfokú tanulmányokra való felkészítő tanfolyamra

- a 2006/2007-es tanévre gimnázium vagy szakközépiskola 12. nappali, esti, levelező évfolyamon tanulók
- valamint a korábban érettségizett roma/cigány származású fiatalok jelentkezhetnek, akik a ZMNE nappali tagozatán illetve a Kinizsi Pál Központi Tiszthelyettes Képző Központ egy éves nappali képzésén szeretnék tanulmányaikat folytatni.

Speciális feltételek:

Hiányos vagy határidőn túl érkezett pályázatokat nem fogadnak el!

A pályázat leírása

A pályázaton azok a **roma/cigány származású fiatalok vehetnek részt, akik** a katonai szolgálati jogviszony feltételeinek megfelelnek:

- büntetlen előélet; – egészségügyi, pszichikai és fizikai alkalmasság; – magyar állampolgárság; – fegyveres szolgálat vállalása.

A jelentkezők részéről az **alábbi dokumentumok szükségesek:**

- a tanuló önéletrajza, mely tartalmazza, hogy a honvédség állományán belül milyen szakon szeretne továbbtanulni
- érettségi bizonyítvány fénymásolata
- a 2007-ben érettségizők a 11. évfolyam év végi lezárt bizonyítvány hiteles másolatát csatolják
- a helyi cigány kisebbségi önkormányzat vagy helyi cigány civil szervezet, ennek hiányában a települési önkormányzat jegyzőjének ajánlása, mely tartalmazza, hogy a pályázó a pályázati feltételeknek megfelel

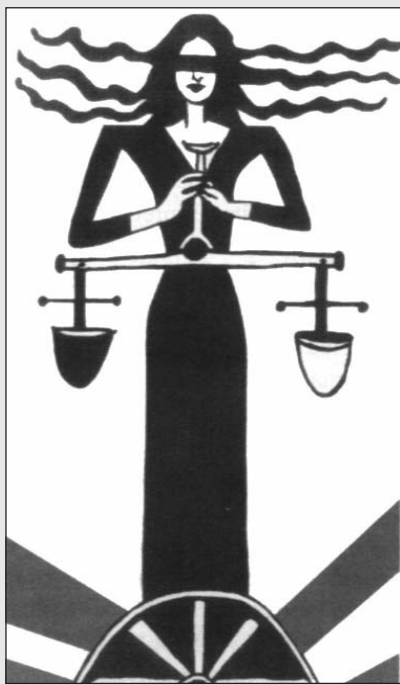
A pályázatokat **2006. szeptember 30-ig kell beküldeni** az alábbi címre: Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet (1134 Budapest, Tüzér u. 33–35.).

A pályázatok elbírálási ideje: 2006. október 15.

Az emelt szintű érettségire, a felsőfokú tanulmányokra való felkészítő tanfolyam kezdési határideje legkésőbb: 2006. október 31. Információ kérhető: Rostás Krisztina romaügyi referens (Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet), telefon: (061) 465-5000, 20 4655-668; e-mail: krisztina.rostas@ncsszi.hu; Jóni Tibor ezredes, romaügyi referens (Honvédelmi Minisztérium) tel: 474-1111/21742 mellék, 30 415-49-35, e-mail: joni.tibor@hm.gov.hu

Antidiszkriminációs Ügyfélszolgálati Hálózat

A hálózatban részt vevő ügyvédek

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Dr. Kiss Éva
3527 Miskolc,
Széchenyi út 35.
Tel: 06 (46) 354-811

Dr. Főnyedi Béla
3980 Sátoraljaújhely,
Kossuth tér 5.
Tel: 06 (47) 322-955

Bács-Kiskun megye

Dr. Sente Zsolt
6400 Kiskunhalas, Tó u. 36.
Tel: 06 (77) 428-064, 423-612
Fax: 06 (77) 428-064

Baranya megye

Dr. Olt György
7700 Mohács, Kossuth u. 51.
Tel: 06 (69) 510-315

Békés megye

Dr. Lipták András
5540 Szarvas.
Arató Pál u. 1/1.
Tel: 06 (66) 216-004

Csongrád megye

Dr. Simonné
Dr. Báron Zsuzsanna
6930 Makó,
Kálvária u. 94.
Tel: 06 (62) 219-015

Fejér megye

Dr. Dobai Lajos
8000 Székesfehérvár,
Bőrgyár út 2.
Tel: 06 (22) 313-463

Győr-Moson-Sopron megye

Dr. Karcagi-Mészáros Zsolt
9023 Győr, Hunyadi u. 13.
Tel./Fax: 06 (96) 442-968

Heves megye

Dr. Keindlné
Dr. Patyi Zsuzsanna
3360 Heves, Arany J. út 15.
Tel: 06 (36) 545-155

Hajdú-Bihar megye

Dr. Czakó Marianna
4031 Debrecen,
Kishegyesi út 38. fsz.
Tel: 06 (52) 541-657, 541-658
Mobil: 06-20/384-3853

Komárom-Esztergom megye

Dr. Kiss Juhász István
2800 Tatabánya,
Ságvári E. u. 15.
Tel: 06 (34) 323-185

Pest megye

Dr. Lázók Tibor
Dr. Várhelyi W. Péter
Budapest VII. ker.
Dohány u. 76. (OCÖ)
Tel.: 06-1-322-8903/115 mellék

Dr. Molnár Iván

2740 Abony,
Kossuth tér 1.
Tel: 06 (53) 360-135,
360-136/106 mellék
Fax: 06 (53) 360-064

Somogy megye

Dr. Kócsó József
7400 Kaposvár,
Szent Imre u. 14. 1/8.
Tel: 06 (82) 413-906

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Dr. Lőkös Eleonóra
4400 Nyíregyháza,
Hősök tere 9.
Tel: 06 (42) 407-468

Dr. Ferenczy Róbert
4600 Kisvárd,
Temesvári út 6.
Tel: 06 (45) 416-105

Jász-Nagykun-Szolnok megye

Dr. Fancsali Ágnes
5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Tel: 06 (56) 420-110

Tolna megye

Dr. Sümegi Helga
7090 Tamási, Rácvölgy 7.
Tel: 06 (74) 474-977
Fax: 06 (74) 570-110

Nógrád megye

Dr. Farkas Imre
2660 Balassagyarmat,
Rákóczi fejedelem u. 18.
Tel: 06 (35) 505-995
Fax: 06 (35) 300-782

Veszprém megye

Dr. Harcos Gábor
8200 Veszprém,
Szabadság tér 15.
Tel: 06 (88) 329-489

Zala megye

Dr. Németh Györgyi
8800 Nagykanizsa
Teleki u. 14.
Tel: 06 (93) 312-749

Vas megye

Dr. Kabay Gábor
9700 Szombathely,
Óperint u. 1.

Nagy Ibofya:

Seholsincs, a Hegyiszellem

Ett, ahol nem bontják illatos szirmaikat a virágok, a szél könnyű kézzel csipkét ver a zöld hullámokból, s a part menti hegyvonulatok mögött sátoralakú hegyek emelkednek – ott élt egyszer egy kisfiú. Sokáig zavartalanul játszadozott kedvenc fókájával. Elkísérte édesapját halászni, vadászni. Segített az édesanyjának a halsütésben.

Am egy este különös dologra lett figyelmes. Füstöt eregetett az egyik, kúpalakú hegy. Éjszaka meg, a jó meleg medvebőrtakaró alatt arra riadt fel, hogy dübörög, morajlik, reszket a föld.

Mire segítségért kiáltott volna, édesanyja ölébe kapta, s rohant vele, amerre látott. Rémülten menekültek a faházikók lakói. Mikor a fiúcska visszapillantott, tágló szemmel látta: a forró hegy süvölt, sípol, köveket hajigál dühösen. Szisze-

gő ezüst kigyó, fúrge tűzfolyam eredt a nyomukba.

Néhány hét múlva a haragos hegy ismét megszelídült. A menekülők visszatértek elhagyott házaikba. Lassan-lassan elfelejtették a szörnyű ijedelmet. Nem úgy a kisfiú. Tisztelettudóan bezörgött a telep legvénebb emberéhez, s előadta, mi járatan van:

– Meg tudnád-e mondani nekem Öregapám, mit csinált a hegy?

– Tudod fiam, a hegy forró belseje a Szellem tűzhelye. Nagy-nagy tüzet raktak benne. Bizonyára lakomára készültek. Am valaki megharagította a Hegyiszellemet. Mérgében felborította a kőasztalt. Szétdobálta a paraszt.

– Ha én odamennék és kilesném, láthatnám azt a dühös Szellemet?

– Még csak az hiányozna! Te fiú, mire vetemednél? Vigyázz, mert bajt zúdítasz a fejünkre! Ha jót akarsz, óvakodj a forró hegytől. Inkább kérleld a Szellemet, máskor ne bánts a telepünket.

A kisfiú legénnyé cseperedett, s ahogyan növekedett, úgy nőtt a kíváncsisága. Egy szép napon elhatározta, elindul

szerencsét próbálni. Ment, men-degért sokáig, út-közben csomagokkal megrakott kutyasánokkal találkozott. Az emberek már messziről intettek, a vezetőjük magához kértte:

– Járj szerencsével, barátom! Idevalósi vagy? Laknak ezen a vidéken? Ismered a sátoralakú hegyek környékét? Ha igen, úgy tarts velünk. Meglásd, olyant látsz, amit csak kevesen.

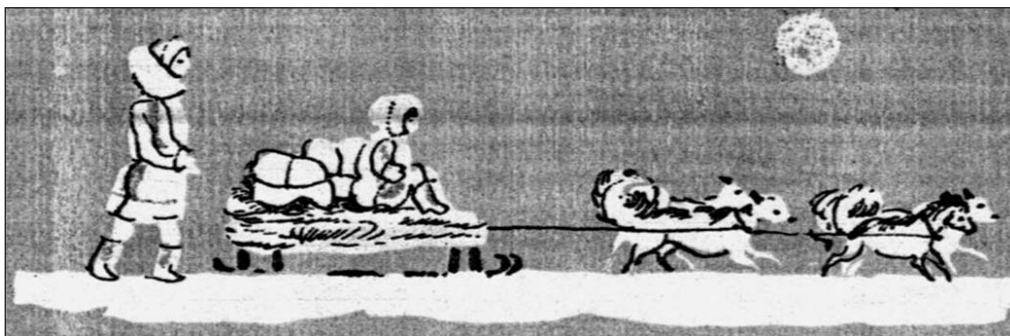
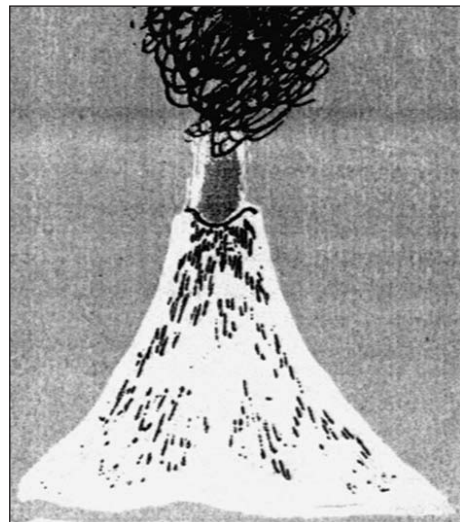
Az expedíció különleges rendeltetésű edényekkel, hőmérőkkel és fényképezőgépekkel felszerelve indult felfedező útjára. Keskeny ösvényeken, úttalan utakon jutottak fel a hóborította csúcsra. Egyszer csak előttük tátongott a hatalmas, csésze alakú mélyedés. Látják ám, hogy az egymás hegyén-hátán heverő jégtömbök küszöböt alkotnak a peremén. Fáradtsággal, veszéllyel nem törődve, megkezdtek a leereszkedést a lejtőn. A mélység fenekén puha hamut találtak, térdig belesüppedtek. Óvatosan, kötéllel a derekukon, lépésről lépésre megközelítették a dörgő nyílást. A bátor legény tölcseért formált kezéből, s elkiáltotta magát:

– Ha-hóóó! Ha-hóóó! Hegyiszellem elrejtőztél? Most lépj elő, vendégek érkeztek. Akár tetszik, akár nem, kifürkésszük a titkaidat!

De a Forró Hegy csak nehezen árulja el a titkait. Válaszul óriási felhő tört felfelé, s az egész tölcseért olvadt kővel szórta tele. Gáz, gőz facsarta orrukat, reszelte torkukat. Sietniük kellett, hogy épségben felszínre jussanak. Amikor kiértek, a hegy még akkor sem nyugodott: sötét, fekete felhőbe burkolta a csúcsot. Bizony, a merész vállalkozás balul is végződhetett volna. De a bátrakat szerencse kísérte. Lobogót tűztek oda, ahol azelőtt a madár se járt...

Talán mondanom sem kell, hogy a kisfiúból híres, nagy tudós lett. Azóta sem mozdult el a hegy lábától, a kutatóállomásról. Többször is a hegy gyomrába mászott. Tapasztalatairól okos könyveket írt. Telepükön téli este, villanyfénynél hajnalig mesél kalandjairól. Elbeszélését még a falu legvénebb embere, Öregapó is csodálkozva hallgatta. A kutató pedig ezt mondta neki:

– Lám, lám Öregapám, az a Seholsincs Szellem jól kibabrált velünk: elvonult aludni...

Nagy Ibofya:

Chikajnaj, le Plajeski strigoja

Kothe, kaj naj luludya, e balval zurales phurdel thaj kal bere pajeski dolma bare plaja si – kothe trajilas jekhvar jekh shavoro. But baxtales kheldaspe peske dragone fokasa. Peske dadesa gelas te len mashen, te keren jageripe. Zhutisardas peska dake te peken mashen.

Jekh ratyine interesno dyelo las sama. Thuv mukhel avri anda peste jekh plaj. Ratyine pale kade hatyardas telal rish-

eska morchaki kapa, hoj izdral e phuv. Pala zhu-tipe kamelas te chingardel, de leski dej ande peski angalyi las thaj nashlas lesa, karing dikhlas. Darales nashline andel kashteske khera. Kana o shavoro palpale dikhlas, bare jakhenca dikhlas, hoj o tato

plaj chingardel, barra xojarnyikes shudkerel. Jekh rupuno sap, sigaka jagaki len nashel pala lende.

Pala unyi kurke o xolyarnyiko plaj hodinisardaspe. Le manusha palpale gele ande penge khera. Lokhes-lokhes bisterde so pecisajlas. Na kode o cino shavoro. Chinstipe andre kopogtatisardas kal teleposko sheruno thaj pendas leske sostar avilas:

– Zhanesas te phenes mange muro phuro dadoro, so kerdas o plaj?

– Zhanes muro shavoro, ando plaj si la Strigojaka jagako than. Kade gindyisarav, baro dyes kamen te keren. De varikon xolyardas le Plajeska strigoja. Ande peski xolyi mujaldas la barraki meselya. Shudkerdas e jag.

– Te me kothe zhos, shaj dikhos la xolyarnyika strigoja?

– Inke numa kadi trubulas! Shavore, so keresas? Le sama, ke bajo avel pe amaro shero!

Te lasho kames te na zha kothe! Majinke te manges la Strigoja te na azbal amaro telepo.

O shavoro baro kerdyilas de sagda interesno sas leske o plaj. Pe jekh shukar dyes las te zhal te zumavel baxt. Gelas, gelas but thaj po drom le zhuk-

leske sanijanca maladyilas. Pel saniji but vuliji sas. Le manusha aba dural deles lasho dyes. Lengo sheruno pe peste akhardas thaj phendas leske:

– Te phires baxtyasa, amala! Katharutno san? Beshen pe kado dehat? Pinzhares kadal plaja? Av amenca! Kasavo dikhesa, so numa cerra manusha shaj dikhen.

O ekspediciovo ingerdas pesa interesni vasuri, fotoaparatura. Lengo drom pharo sas po plaj. Jekhvar numa tela lende sas jekh baro xorro. Von chi darajle thaj ando xorro geline. Ando xorro kolo ushar sas. Lokhes geline kothe, kaj o glassoski xiv. O tromano shavo chingardas andej xiv:

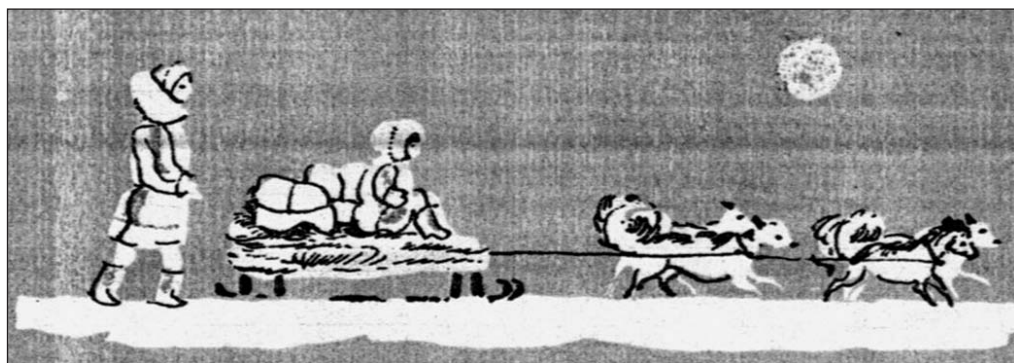
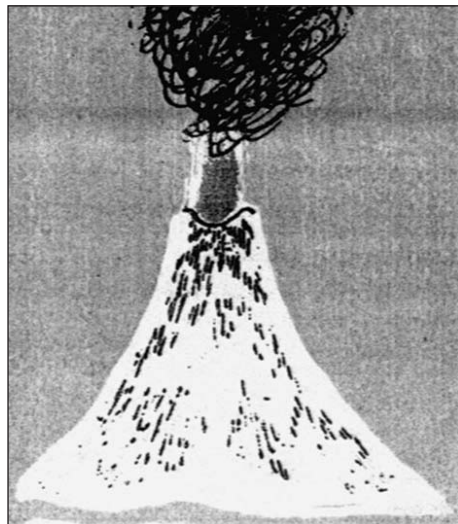
– Ha-hoo! Ha-hoo! Plajeska strigoja, kaj garadyilan? Akanak te ushtyes angla, strejina aviline. Akar fajol, akar na, ame pinzharasa tyiri tajna!

De o tato plaj numa phares phenel avri peski tajna. Voj kesavi vorba das palpale, hoj but Tate barranca ripisardas pherdo. Nasul gazo gelas ande lengo nakh. Trubulas te zhan avri sigo. Kana avri geline o plaj inke chi kamlas te hodini-sarelpel, baro, kalo noro avilas po plaj. Shaj avilasas lenge vi baro bajo. De le tromanen baxt sas. Flako shudine kothe, kaj inke chi e chirilya chi phirdas...

Anda o shavoro baro professoro avilas. Voj kothe, kal plajesko punro kerel butyi. Butivar geles aba andel plajeski rinzha. Voj iskirisardas andej ginadyi, so dikhlas. Pe lengo telepo zhi kaj detehara phenel paramichi pa o plaj. Leski paramicha inke le teleposko legmajphuro manush, vi Phuro dadoro, vojasa shundas. O professoro pale kado phendas leske:

– Dikh mure dadore, kado Chikajnaj-Plajeski strigoja lashes xoxadasame, gelas te sovel. ...

Fordította: Géczy József

L. D. Horoszkóp

2006. szeptember

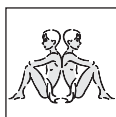
KOS (III. 21.–IV. 20.) – Ne hanyagolja el párját, még akkor sem, ha nincs a törődésre sok ideje.

Nagymértékben felpozícióba kerül a társasági élet Ön körül, de egyénisége lehetőleg legjobb oldalát kell mutatnia, hogy az új kapcsolatok hasznosak legyenek!

BIKA (IV. 21.–V. 20.) – Teljes erőbedobással dolgozik, mert szeretne minél hamarabb végezni feladataival, hogy szerelmével

tölthesse idejét! Két rendkívül vonzó személy tesz ajánlatot Önnek, de ne fokozza tovább a feszültséget a két vetélytárs között, mondjon nemet, hiszen az Ön szíve már foglalt egy életre...

IKREK (V. 21.–VI. 21.) – Langyos állóvízhez hasonlít szerelmi élete ebben az időszakban. Ez lehet azért is, mert kedvese elutazott, de azért is, mert minden idejét lekötötte valami: a munkája, a karrierje vagy a tanulmányai. Ha az ötleteit ügyességével kombinálja, akkor elég sok pénzhez juthat. Írjon egy listát pénzkeresési terveiről! Fennáll a baleset lehetősége a zavaros érzések miatt, illetve, mert időnként hajlamos túl hevesen reagálni, és meggondolatlanul cselekedni...

RÁK (VI. 22.–VII. 22.) – Előbb gondolkodjon, aztán cselekedjen! Egy rosszul hozott döntés később romba döntheti jövőjét! Remek formában van és mindenki megtalálja a közös hangot hónap közepén, ám legyen felkészülve néhány munkahelyi változásra! Egy telefonbeszélgetés alatt rácsodálkozik

egy ismerősré, mert csak most veszi észre, hogy gondolkodásuk mennyire hasonló... Kár, hogy azonos nemű az illető!

OROSZLÁN (VII. 23.–VIII. 23.) – Nagyon elfoglalt lesz, mert megpróbálja behozni munkahelyi lemaradását, és új megbízásokat is kap folyamatosan. Bonyolult terveket készít, de még saját maga sem hisz a megvalósulásukban. Ne vállalon felesleges kockázatokat, törekedjen az egyszerűsége!

SZŰZ (VIII. 24.–IX. 23.) – Nincsenek alapvető gondolatai a párkapcsolatban, néhány apróságot kell tisztáznuk, egyeztetniük. Legyen figyelmes, gondoskodó, és nyugodt. Ne siettesse kedvesét egy döntés meghozatalában. Jó kilátásai vannak az anyagiak terén és saját hozzáállásának köszönhetően akkor is előnyhöz jut, amikor nem is számít rá. Fontos emberek követik figyelemmel pályafutását. Egy családtagja egészsége okoz aggodalmat, főleg azért, mert az orvos sem tudja elsőre, hogy mi a probléma...

MÉRLEG (IX. 24.–X. 23.) – Ha valóban komoly a kapcsolata, akkor a párja meg fogja érteni, hogy nem tud túl sokat vele lenni. Ha egyedülálló, akkor most kihasználhatja a partik által kínált lehetőségeket az ismerkedésre. Találkozhat egy régi szerelmével, és nagyon jól beszélgethetnek a múltjáról. A túlzott bizalmaskodást azonban azonnal állítsa le, ha nem akar zűrközt nehezen megteremtett, nyugodtnak mondható életében...

SKORPIÓ (X. 24.–XI. 22.) – Mostantól kezdve sok felfordulásra számíthat a társasági és a szerelmi életében egyaránt!

Valaki mindent megtesz, hogy a szerelme legyen, vagy az maradhasson. Hobbija révén sok pénzhez juthat. Kisebbségi megbetegedések okozhatnak gondot, kellemetlenséget, különösen akkor, ha valamit túlzásba visz...

NYILAS (XI. 23.–XII. 21.) – Bár szellemileg teljesen kimerülhet, azért egy-egy kulturális esemény felfrissítheti! Karrierje szempontjából az a leghelyesebb, ha nem vállal többet, mint amennyit meg tud csinálni. Pénzügyi helyzete javulhat, de számíton arra, hogy otthon még sok vitája lesz az anyagiak miatt!

BAK (XII. 22.–I. 20.) – Egy üzleti összefüggésben megismerkedik egy olyan emberrel, aki sok dologban hasonlít Önhöz és a későbbiekben remekül együtt tudna működni. Olyan ötletei támadnak mostanában, melyek komoly hasznot hozhatnak, de azért mielőtt cselekedne, kérje ki kedvese véleményét is, annál is inkább, mert már megint feltékenykedik fűre-fára, még az Ön árnyékára is, miközben természetesen úgy bánik Önnel, mint egy királynővel. Ön viselkedjen is így, és ha jónak látja, büntesse meg ezt a feltékeny trubadúrt... Ne hagyja aludni...

VÍZÖNTŐ (I. 21.–II. 19.) – Egy új személy tűnik fel a láthatáron, aki nagy érdeklődést mutat Ön iránt, és lángoló esemes-ekkel

kezdi bombázni! Párja toporzékol, míg Ön nevet mind a kettőn, hiszen egy harmadik személlyel vannak komoly tervei! Bár nem sokat törődik a pénzzel, most mégis csak úgy ömlik Önhöz. Ha átgondolja helyzetét rájön, hogy jó darabig nem lesznek anyagi gondjai...

HALAK (II. 20.–III. 20.) – Teljesen kiábrándulhat a szerelemből! Nem tehet róla, de mindenkiben csak a hibát látja. Most

sokkal több pihenésre van szüksége, mint általában. Töltsön kevesebb időt barátaival, ne járjon el annyit szórakozni. Ehelyett inkább menjen el gyógyfürdőbe és ügyeljen az erőnlétére. Mostanában túl sok pénzt költ másokra, pedig kevés a pénze és alig van megtakarított vésztartaléka! Vegye komolyabban az életet...

Józsa Zoltán

Mi állampolgárok élünk, s a túlélés nehéz pillanataiban kérdezzük is. Az pedig a következő: hogyan tovább? Melyik út a helyes, az igaz, amelyet a politikusok ajánlanak? Mert keveset keresünk, ha éppen van hol és minden drága. Félünk a munkanélküliségtől, ami naponta leselkedik ránk. Nem a munkahelyhez váltottunk életre szóló jogot, csak a munkához. Cégtáblákat cserélnek, eladják a gyárat, leépítenek. A rendszerváltás óta bekövetkezett változásokból sokan csak a bajokat érzik. Sok minden tisztázódott, mert a munkásosztály nem ment, nem megy a paradicsomba.

Munkát keresni ma meglehetősen reménytelen vállalkozás. Sokan nem ismerik azokat a normákat, amelyek előnyt jelenthetnének. S az esély is így alakul. Mi lesz az emberekkel? Szegénység, egészségkárosodás, kilátástalanság... Még leírni sem jó érzés ezeket a súlyos tartalommal bíró szavakat. Hát még ilyen kereszttel élni a mindennapokat!

Sokszor állítanak meg az utcán panaszkodó emberek, de gyakran szembesülök nehéz élethelyzetekkel is. Jó lenne, ha dolgozhatnának. Jó lenne, ha nyugodtan élhetnének. Jó lenne...

Hol vannak az esélyek? A periférikus lét szélén vergődő milliók esélyei? Akiknek problémát jelent a napi betevő előteremtése, a rezsi kifizetése, a gyógyszerek megvásárlása. Csak a létbizonytalansághoz van esélyük? Csak ők a felelősek sorsuk rosszabbodásáért? Egyre több az olyan civil szerveződés, amely szociális-egész-

Esélyek?!

A nem meghatározható életkorú férfi mindennap ugyanazt csinálja. A szemétbúvár számára reggelente kezdődik a napi kukatúra. Munkaeszköze egy piszkavas, mellyel derékig behajolva keresi a másodlagosan felhasználható tárgyakat. Konténerek belsejébe mászik, s nem zavarja a bűz. Üveg, fém, papír és száraz kenyér értéket jelentenek. Ezeket a kincseket keresi, amelyeket elad némi pénzkereset reményében. Ebből a kényszerűségből már nehéz a kitörés. Mert gondolatai már este azon járnak, hogy holnap újból ott legyen a konténereknél.

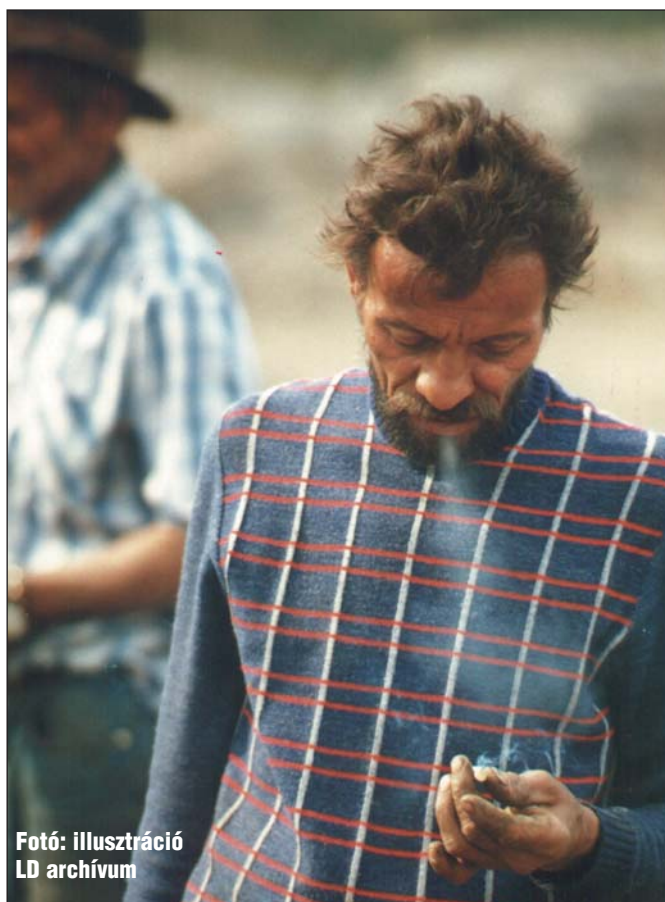
ségügyi gondok megoldását segíti azzal, hogy felvállalja a társadalom sérültjeinek képviselőt. Az önszerveződés folyamatára kényszerítőleg hat a mai gazdaságifoglalkoztatási helyzet.

Növekszik azoknak az állampolgároknak a száma, akik önhibájukon kívül csúsznak lefelé az egzisztencia lejtőjén, egészségesek és megváltozott képességűek egyaránt. Az utóbbiak a munkaerőpiac legkiszolgáltatottabb alanyai. A beteg-

ség, az elszenvedett kudarcok miatt e honfitársaink gátlásosak lesznek, lelkileg érzékenyek maradnak, hiszen nehéz terhet jelent, ha valaki a cselekvésében, érvényesülésében akadályozott. A betegség átalakítja a szokásait, megszabja az életvitelét és lehetőségeit, pedig szeretnének dolgozni, hogy életüket saját akaratuk szerint éljék, alapvető jogukat gyakorolhassák. Az ő megítélésük sokszor előítéletektől sem mentes. A

beilleszkedés elképzelhetetlen segítő társadalmi környezet nélkül. Ha lenne konkrét elfoglaltság, munkahely, tervek születnének. Valami új kezdődhetne...

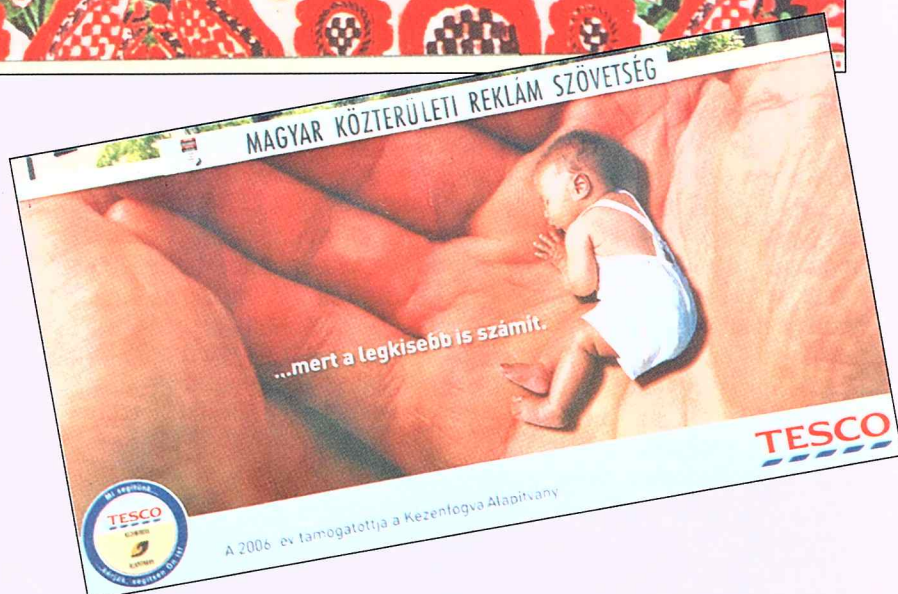
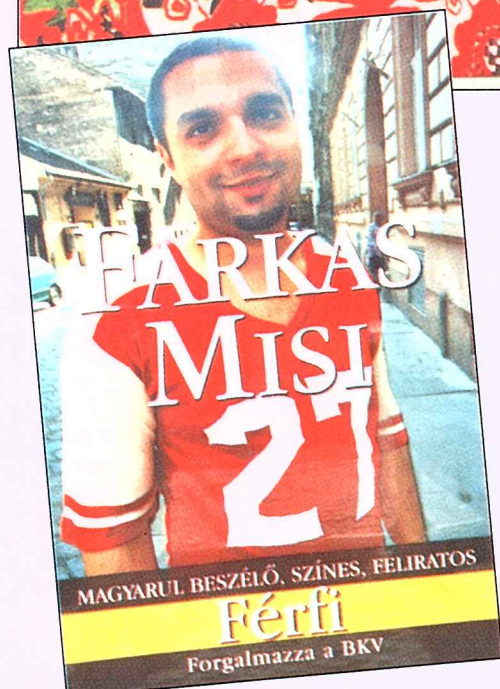
Az olyan családban, ahol megváltozott képességű ember él, további családtagok sorsa válhat bizonytalanná. A munkáltatók elsősorban az állástalanokat keresik és alkalmazzák. Ha kiderül, hogy fogyatékos egyénről van szó, oda az esély. Egyes foglalkoztatók azért nem állítanak munkába ilyen polgárokat, mert úgy gondolják, gyakran betegeskednek. A munkaügyi kirendeltségek rehabilitációs csoportjai regisztrálják a sorstársakat, de sajnos kevés olyan munkahely van, ahová kiközvetíthetnék őket. Intézményes segítség nélkül szinte lehetetlen boldogulni. Az átképzés igénybevétele persze javíthatja az elhelyezkedés esélyeit. Természetesen álláskereséskor fontos szerep hárul az ismerősökre, a családtagokra, mert bármilyen hír-morzsa reményt és eredményt jelenthet. Tehát bízni kell. A tényleges megoldás azonban minél több munkahely, rehabilitációs munkahely létrehozása lenne. Ehhez azonban pénz, pénz és megint pénz kell. A megváltozott munkaképességű embereknek is joguk van a minőségi élethez. Minden állampolgárnak...

Fotó: illusztráció
LD archívum

MAGYAR KÖZTERÜLETI REKLÁM SZÖVETSÉG

I'm Hungipsy

A ROMA INTEGRÁCIÓ ÉVTIZEDE PROGRAM

A 7. ARC PLAKÁTKIÁLLÍTÁSON

Fotó: Nyári Gyula